

Dansk Stilebog,
eller
Stof til skriftlige
Forstands- og Sprog-Ovelser,
for Børn og Ungdommen.

Gamlet og udgivet
af
Lyder Sægen.

Bergen, 1811.
Trykt hos N: Dahls Enke og Søn.

Førerindring.

"At lære et fremmed Sprog, siger en skarpsindig Tænker, uden at have nægt nogen Færdighed i Modermaalet, og altsaa intet Bekjendt at have, hvoraf man kan kjende det Ubekjendte, er en høist urimelig og skadelig Bestjæstigelse", og jeg troer, at enhver Erfaren og Sagkyndig vil tilstaae ham Det heri. Ikke blot i vore Dage har man indseet, at Modermaalet burde dyrkes for et fremmed Sprog; enkelte Mænd i Fortiden have allerede indseet det, men det var og kun Enkelte, hvem det ikke lykkedes at gjøre deres Mening almeen-gjældende; det var vore Dage forbundt at inføre denne Disciplin i Skolerne, ja, i vort Fædrelands lærde Skoler, at hævde Modermaalets Rang med Grækernes og Rommernes Tongemaal. Længe, alt for længe lærte man i forrige Tider latin og græske

Glosor, og troede derved at have bragt det vidt i disse Sprog, men man bedrog sig; lange havde man enten ingen, eller en høist forvirret Kunstdæk i samme; først Efter anden opgik Lys i Forstanden, man ahnede og om-sider begreb hvorfor man havde lært Glosor og grammatiske Regler, samt deres Undtagelser. Vel sandt, de Eider havde enkelte Sproglærde, der maaßee overgik Nutidens; men hvø̄r værstaæ, at disse, paa en hensigts-ret Gjenvei, ikke snarere kunde have naæt Maaleet? Hvō vil nægte, at mange Flere, ved en fornuftigere Methode, kunde have været vundne for Videnskaberne, som de da maaßee tabtes for?

Men ligesaa lidet som man kan lære et fremmed Sprog blot af Grammatiken, uden mundtlig og skriftlig Øvelse, ligesaa lidet læres Modersmalet på denne Maade. Erfaring kan bekræfte, at det er til lidet eller ingen Nutte blot at læse den danske Grammatik theoretisk uden tillige at anvende dens Regler ved Læsning og Skrivning; anvendte ved Læse- og Stiløvelser derimod vil dens Regler vorde indflysende og hæfte sig fast ved Hukommelsen.

Min Hensigt med at udgive dette Stof til Forstands- og Sprog-Øvelser var at levere de Lærers og Forældre, som ikke selv havde Lejlighed at samle og ordne Materialier dertil en Haandbog, hvis Brug kunde tjene for Lærlingen til en nyttig og behagelig Afvexling med og Anvendelse af den danske Grammatiks Læsning.

Man har sagt, at det var at anticipere Naturen, at lade Børn forfatte noget skriftlig, førend man havde lært dem at tænke, og at det var tidenok at begynde med skriftlige Øvelser, naar Forstanden først havde naæt Modenhed, og deri har man fuldkommen Ret, naar man ved skriftligt Arbeide tænker sig Afschlinger. Men Barnet begynder tidligt at tænke, og da Tænkning og Sprog staaæ i saa nære Forhold til hinanden, bør der sorges for Sprogets Dannelsse, idet der sorges for Forstandens. Den, som lærer at sammensætte og ordne sine Tanker med Ærligagtighed og Orden, figer Blair, lærer med det samme ogsaa at tænke med Ærligagtighed og Orden. "Men kunde man spørge, skal man da strax give Barnet Pennen i Hænden?" Nej, det er Tænkeevne maa først udvikles paa mangehaande Maader; Sagkundskaber bør

Seblæse? (o. bag)

gaae foran theoretiske Sprogkundstabér; men man opstætte ikke skriftlige tanker og Sprog-Øvelser ligé til Ynglingsalderen! Hvor langsomt og ved hvormange forelsbige mundtlige og skriftlige Øvelser man først kommer til, med nogenlunde Færdighed, at beskrive et Huus, en Have osv. dtsv., at fortælle en bekjendt Fabel eller Anekdote igjen, eller at skrive et simpelt Brev, veed kun den, der har haft med Øerneundervisningen at bestille. Man begyndte med at øve og tilholde Disciplerne stedse at tale tydeligt og rigtigt; Læse- og Skrive-Øvelser afvechsel med hinanden; disse gaae frem fra det Lettere til det Vanstelligere, efter Disciplernes Evner og Kar, og nulla dies sine linea være Valgsproget! Det vil da stårt vise sig, at Øvelsen er den højeste Lærermester, og at det tidligt at begyndte med, og idelig at fortsætte den Øvelse, skriftlig at udtrykke sine Tanker, vil gjøre mere end siden i den modnere Alder alle Regler for Stilens Dannelse.

"Vore Tanker, siger en højerlig Skribent, blive saa lenge i et ubestemt Halvårstid til vi udtale eller skrive dem, og vi vide egentlig kun saa meget som vi

Lærebok?

kanne sige os selv tydeligt." Er dette sandt, (som det dog nok er), saa behøves intet andet Bevis for Nutten og Nodvendigheden af skriftlige Øpsatser.

Min Hensigt med denne lille Bogs Udgivelse har jeg ovenfor angivet; om dens Indretning behøvede jeg intet at sige; da den angiver sig selv. Her er sørget for hyppig Afvexling, hvilket er det sikreste Middel til at gjøre deslige Øvelser behagelige. Øvelserne gaae frem fra det Lettere til det Vanstelligere; dog er Ordenen eller Gradsfolgen ikke saa stræng, at jo en kyndig Lærer, ved Brugen, maaßee kan finde det fornødnet at gjøre en Forandring i Samme. Dens Piemed, Forstandens, Sprogkundstabens og Stilens Dannelse, haaber jeg, vil, i Forening med Grammatikens og velvalgte Mønstres Læsning, under en dueelig Lærers Veiledning, nogenledes kunne opnaaes. Om dens Brug taler jeg her intet, da det Nodvendigste er anmærket, hvor det behøvedes, ved hver Afdeling.

Før ikke at gjøre Bogen større og dyrere end nødvendigt, findes her, som man vil see, tsar i Begyndelsen og Slutningen, kun Ansydninger til Forstands- og Sprog-Øvelser,

dem Lareren efter eger Selsøn videre fay
udføre. Kun nogle Afsdelinger, som den 33 og
34, og et Par Andre, ere maaſkee længere
end det egentlig behøvedes; men det stede fordi
jeg troede, at Bogen tillige kunde bruges som
Læsebog for Begyndere.

Den kyndige Skolemand vil ikke finde
noget Mht i disse Bladet; han kſender mine
Hørgængere, dem jeg paa nogle Steder ords-
lydende har udfrevert; thi hvorfor skulle jeg
ſige det med andre Ord, som allerede var
ſagt godt nok? Men ikke Alle have altid
hine Materfalter ved Haanden, og disse har
jeg, som sagt, troet at gjøre en Dienſte ved
at udgive dette Hørsøg, det første i ſic Slags,
jeg i det mindſte har ſeet paa Danſt.

Maaatte nu dette Arbeide, ſaa ringe det
end er, have samme Held, ſom min for tre
Aar siden udgivne danske Læsebog, at vinde
kyndige Skolemands Bisald, vilde jeg anſee
mig rigelig belønnet for den Tid, jeg har
anvendt derpaa.

Bergen, den 7de Juli 1811.

Lyder Sagen.

I

Dictations-Stykker.

1. Gjør imod Andre, hvad du vil de
ſkulle gjøre imod dig!
2. Gjør intet Ondt, ſaa ſeal intet Onde
vederfares dig!
3. Morgenſtund har Guld i Mund.
4. Rigdom forgaaer, men Kunſt bestaaer.
5. Mange Gække ſināa gjøre en stor Mae.
6. En Tue kan velte et Læs.
7. Et godt Ord ſinder et godt Sted.
8. Hunger er den bedste Rot.
9. Falſhed ſlaær ſin egen Herre.
10. Brændt Barn er bange for Hilden.
11. Gale Hunde faae revet Skind.
12. En Fugl i Haanden er bedre, end ti i
Luften.
13. Fuglen kſender man paa Gangen
Mennesket paa hans Tale.
14. Om Dode og Fraværende bor man aldrig
tale ilde.

25. Dovenstab er en Nød til alt Ondt.
26. Den lade Dreng og den varme Seng vil nodig filles ab.
27. Lykke og Glas gaae snart ikrab.
28. Mogen Kvinde lærer Nød at spinde.
29. Bedre Noget paa Armen, end Alt i Larmen.
30. Saag mange Hoveder, saa mange Sind.
31. Hver Fugl synger med sit Næb.
32. Hvo, som rører ved Veg, kan lee smitte sig.
33. Gamle Venner, gamle Veie, aldrig Mogen soige pleie.
34. Rom blev ikke bygt paa een Dag.
35. Hvo, der kommer først til Molle, faaer først male.
36. Man skal stemme Bakken, før den bliver til Hæ.
37. Vrede begyndes med Uforstand og endes med Anger.
38. Fattigdom mangler nogte, Overdaadighed mange, Gjerrighed alle Ting.
39. Den bedste Maade at pbmyge en Stolt paa, er ikke at lægge Mærke til ham.
40. De Læstefuldes Had faaber mindre end deres Omgang.

31. Troist kommer Kun af Stolthed.
32. Tank om Morgenens paa hvad du har fåt bestille, og spørg dig selv om Aftenen, hvad du har gjort.
33. Altid at være bestjærtiget med foesværdige Forretninger, er et sikkert Mærke paa en Mand af sande Fortjenester.
34. Andres Heil bor vi ikke udbrede; thi vi begaae ogsaa Heil, og det vilde ikke være os kjært, om Andre gjorde dem bekjendte.
35. Blandt alle Mennesker have vore Forældre gjort os meest Godt. Vi bor ære dem, saa lange vi leve, og gjøre dem til Fortnielse alt, hvad vi kan.
36. Maat jeg siger noget Ondt om Andre, som ikke er sandt, saa bagvæller jeg dem, og kan derved ofte gjøre større Skade, end om jeg satte Sild paa deres Huus.
37. Den, som gjor mig opmærksom paa mine Heil, han fortjener min Tak; thi han viser mig en sand Velgjerning.
38. Den, som altid vil have Ret, og altid beholde det sidste Ord, han maa nødvendig leve i bestandig Dratte. Et errettes

- Ejart Menneske vil jeg heller ikke svare.
39. Jeg kan ikke forlange, at Andre skulle rette sig efter mig. Den, som altid vil foretrive Andre Noget, med ham vil Ingen gjerne være i Selskab.
40. Da Diogenes blev spurgt, hvorledes man skulle hævne sig paa sine Fiender, svarede han: ved at være dydig og redelig.
41. Eleomenes, en spartansk Konge, sagde ofte: Det er Kongeligt at gjøre sine Venner godt og sine Fiender ondt; det er endnu Kongeligere, sagde Ariston, at gjøre sine Fiender til sine Venner.
42. Sokrates blev spurgt om han ikke holdt den persiske Konge, som den Gang overgik alle Regenter i Magt, Høihed og Rigdom, for lykkelig. Det kan jeg ikke sige, svarede han, thi jeg veed ikke, hvor viis og dydig han er.
43. Philosophen Antistenes blev engang spurgt om adskillige Ting af sine Disciple. Læs der os, sagde han, alle gaae hen til Sokrates, han forstaar disse Ting bedst, og der er jeg ligesaavel en Discipel, som I.
44. Diogenes sagde: De, som tale vel om

- Dyb og Mettaffenhed, men tilsige føre et slet Levnet, ligner et Cithar, der vel giver harmoniske Toner, men selv ikke føler noget derved.
45. Den, som vil, at man skal øke ham blot for hans Rigdom, kunde med ligesaa god Grund ville, at man skulle øre Gjerge, hvori der er Guld.
46. Om du doer i Dag, hvad følger da med dig i Graven? Den Værdighed, du fil af andre Mennesker? Din Rigdom? Nei! Ikun den Lykke, at have gjort Mytte i Verden, er den eneste, som ikke forlader dig. Kan du derfor erhverve dig den, saa vær fornøjet!
47. Algesilans blev spurgt om, hvorved et ungt Menneske kunde erhverve sig Høiagtelse og komme frem? Derved, svarede han, at han lærer at tale vel, og at handle endnu bedre.
48. En berygtet Æder blev engang forestillet Kong Henrik den Hjerde i Frankrig. Er det sandt, spurgte Kongen, at du spiser saameget, som sex Personer? "Ja, deres Majestat!" Men arbeider du ogsaa berefter? "Jeg arbeider saa meget

6 som en Anden af mine Kræfter og Nar.²
Hør, Ueling! svarede Kongen, havde
jeg sex saadanne Karle i mit Kongerige,
lod jeg dem hænge allesammen.

49. Ingensteds er Vetenfomhed mere nødvendig, end i at tale. Det er en vigtig Sandhed, som indeholdes i Poeten Simonides's Ord: man fortryder meget øste, hvad man har tælt, men aldrig, hvad man har fortjet.

50. Den græske Digter, Philippides, maa lœvende have følt den Fare, hvori man er, naar man veed vigtige Hemmeligheder; thi da Lysimachus, Kongen i Macedonien, engang sagde til ham: Min kjære Philippides! hvad skal jeg da meddele dig af alt hvad jeg ejer? svarede han: hvad du vil, Konge! Kun ingen af dine Hemmeligheder.

II.

Møgle Regler for Retskrivningen, hvilke ogsaa kunne dicteres.

51. Om store Begyndelseshogstaver.

Med store Begyndelseshogstaver skrives:

- 1) Det Ord, hvormed man begynder, og det, som følger efter Punktum, Spørgsmaals- og Udraabstegn, naar samme ende Mælingen. f: Ex: Er din Broder reist?
Ja han er. Hvilken Ulykke er det dog ikke for ham! Hvorsedes da?
- 2) Substantiver, samt Adjectiver, Pronominer (Relativer undtagen), Participer og ethvert Ord af alle Ordklasser, naar det bruges substantivis; som: Rigdom er en vællig Hest. Den Vise behøver ei Rigdom. Jeg maa sørge for Mine, du for Dine. De Elende haabe. Dette Men betyder ej noget Godt. Jeg bryder mig ikke om hans O og Al.

52. Ordets Oprindelse og Sammensætning kan
afste lare hvoredes det skal skrives. f: Ex:
Iænge, af lang; brænde, af Brand; Hæn-
der, af Haand; indskibe, af ind og Skib;
taalmodig, af taale; alene, af al og ene;
Rigsdaaler, af Rige og Daler; tillader, af
til og lader.

53. Om Vocalerne.

A

bør ikke understøttes med e, undtagen, naar
man derved kan stille to i Demærkelsen for-
sfjellige Ord, som: vaer (bliver vaer), - for
at stille det fra var (jeg var).

E.

Man pleier fordoble det, hvor det er lang-
tonet, f: Ex: Steen, breed; men det ene
e falder bort, naar Ordet forøges med en
Stavelse, som: Stene, brede.

Oftest bruges e i Enden af Ord, hvor det
ikke høres. Ved dette scummie e tilkjendegis-
ves, at Stavelsen er lang, f: Ex: Søe, øse,
Snee, see, Skoe, boe.

I

fordobles i enhver Stavelse, som er lang og
ender paa en Consonant, og t de Enstavels-
sesord, som ellers kunde blandes med andre,
som: Vin, Liim; vlist, vist; vis, vis.
Naar Ordet voxer i Enden, fastes det ene i
hort, f: Ex: Vinen, den vilse Mand.

O

bør aldrig fordobles. Skulde det understøttes
med e, maatte det være i de Ord, der ellers
kunde blandes med Andre, som: Soer (af
farer); for (Præpositionen).

U

bør aldrig fordobles uden, naar det er langi-
tonet, og staar i saadanne Ord, som let
kunde blandes med andre lignende Ord, f: Ex:
Huus, Gruuus, huul (som: en huul Lyd);
Hul (et Hu); guul (en Farve); Guld (Me-
tal). Naar Ordet voxer i Enden, falder det
bort.

Anmærk: Nogle fordobble E, I og U ikke,
om de end ere lange, naar Endeconsonanten
er b, d, g, v; f: E: Reb, Tid, Bud.

Y.

Man bruger nu Æ i mange Ord, som man før stæv med v; f: Ex: at rejse, en Vel-, net, ei, Die, Eiendom.

Aa

er en Vocal ligesom Æ, og udtales næsten som et langt O.

Æ.

Man søger undertiden fejl af Æ og E.
Man bør bruge Æ:

- 1) I de Ord, i hvilke det tydeligt høres; f: Ex: Næse, løse, blæse, Æble, Neb, Ære. Herfra undtages dog Engel, Embede, Eng, Evne, Hest og si.
- 2) I Ord, som nedstammer fra andre Ord, der have A eller Aa; f: Ex: Jager, af Jagt; længer, af lang; mægtig, af Magt; Gæder, af Stad; Tær, af Taa.
- 3) I Verber, som i Imperfectum have A eller Aa; f: Ex: lægger, røffter, træffer, vækker, æder, hvilke have i Imprf: lagde, rakte, raf, vakte, aad.

54.

Om Consonanterne.

G

og alle de øvrige Consonanter (v, r og y undtagen), naar de ender et Enstavesord, og have en kort Vocal foran sig, fordobles, naar Ordet verner i Enden; f: Ex: Klub, Klubben; Bred, Bredden; Hof, Hoffet; Hug, Hugget; Pris, Prisen; Kul, Kullet; Sum, Summen; Pen, Pennen; Knap, Knappen; Knur, Knurren; Læs, Læsset; Kat, Katten.

C

udtales som K forved a, o, u, men som G forved de andre Vocaler; f: Ex: Capitel, Commeree, Document, Censur, Cirkel, Cyrus. Ch bruges i nogle fremmede Ord, som Characteer, Chirurg, Catechet, Chymie.

D

har af vores Forsædre ofte været brugt overslægtigt og aldeles urigtigt; f: Ex: Vand, hands, ald. Det bør skrives, hvor Ethmologien (Ordets Oprindelse) kræver det, som: godt, tydse, sandt, sandt, Grænse. Det bør og skrives i Enden, naar det ved Ordets Forkængelse bliver lydeligt, som: Saand, Saanden; Vand, Vandet; Guldf, Guldet;

S
 nærmer sig i mange Ord til Lyden af **V**, f: Ex: af, Afgrund, Aftested. S tvivlsomme Tilfælde gør man rettest i at skrive **S**, hvis der efter den tvivlsomme Lyd folger en Consonant; men **V**, naar der efter samme folger en Vocal. **S**: Ex: Drift, Frost, Rist, Skrift. Nogle skrive Drift, Skrivt, Løvte, fordi disse Ord kommer af drive, skrive, love; men dette er alt for slags, og veent stridende imod Udtalen. Høvt, lovt, frævt skrives med **v**, fordi disse Ord ere Sammenträkninger af havet, lovet, frævet.

G.

Forved n bør g udtales tydelig og ikke som j, f: Ex: Løgn, ikke Løjn; Døgn, ikke Døjn. Har et Verbum g i Præsens, skrives det og i de øvrige Tempora, sejondt det neppe høres; f: Ex: volger, dulgte; følger, fulgte; følger, solgte.

H

bruges nu ikke mere, som forhen, til at betegne Vocalsernes Længde, som: Sahl, Dahl. Det skrives i nogle Ord, endsejondt det ikke høres:

- 1) Foran God og G, f: Ex: Hvile, hjælp, hjem, hvid, erhverve, hvilken.
- 2) I nogle Ord, som udtales eens, som: thi (Marsagsconjunctionen), forskellig fra Tallet ti; Uhr (Guldbuhr); forskellig fra Ur (Steendynge); Vahre (Kjøbmandsvare), forskellig fra Vare (Varetegn); Rhede (for Skibe), forskell: fra Rebe (Fuglererebe).
- 3) I mange fremmede Ord og Nomina propria, som: Apothek, Athen, Rhin, Thisea, Theater, Nahbek, Thaarup, Vahl.

S

Denne Consonant, der udtales God, skrives foran en Vocal i samme Stavelse, som: Stjer-ne, forskell: fra Sti-er-ne, plur: af Stje; Tje-re, forskell: fra tise-re (ostere); Hjerte, Hjelm, Bjerg. Men Bisavl, Malerier o: f: v: I Endelserne ai, ei, si bør ikke bruges j, som: Støj, ikke Støj; Vei, ikke Vej. Dette kendes bedst, naar man fører en ny Stavelses Vocal til Diphthongen; f: Ex: Støi-en, ikke Stø-jen; Vei-en, ikke Ve-jen.

R

bruges af Mogle, istedet for E, forved a, o, u; f: Ex: Katrine, Konsul, Kubitsmaal.

L. M. N. R.

Udtalen bestemmer disse Bogstavers Brug. At de fordobles, naar de ende et Enstavelsesord, der voxer i Enden, og de have foran sig en kort Vocal, er anmærket ovenfor under S.

Ph.

Ph skrives i mange, mest fremmede Ord, hværi der i Udtalen gives Lyd af f; f: Ex: Philip, Philadelphia. Lyabet for Ph bruge Mange nu, f; f: Ex: Filosofi, Alsabet, Josef, Profet.

Q

har altid V efter sig, og lyder som R; f: Ex: Kvart, Kvartal, Kvadrat.

S. S.

Det lange s bruges i Begyndelsen af en Stavelse, det sorte s i Enden af en Stavelse; f: Ex: mis-under, ikke mi-sunder; Hus-se, ikke Hus-e; disse; Lysets; Adseisor. At den sande s fordobles i Enden, er sagt ovenfor under W.

T

foran I udtales som S i mange mest fremmede Ord; f: Ex: Pontius, Nation, Subtraction, Auction.

Undt: Ti læses i Begyndelsen af Ordet ikke som Si; f: Ex: Titus, Tider. Ikke heller udtales Ti som Si i Enden af Ordet; f: Ex: Politie, Demokratie.

Maaer det har en Vocal forved sig, og Ordet fordeges i Enden, forvandles det stundum til d; f: Ex: elset, elstede; eensiet, eensiede; Market, Markedet o: f: vi:

Maaer det fordobles, see under B!

V

forvandles ofte, saavel i Skrivningen som i Lyden, til f; som: af scriver kommer Skrift; af driver, Drift; klover, Kloft o: si vs. Af scrive Skribt, Drivt, vilde ganske forandre Udtalen af disse Ord. See mere om dette Bogstav under f!

X

er en Forkortning af ga eller es; f: Ex: strags, strax; Oxse, Ox; Lax, fer, Gax, Gexel, Guxer. Det forekommer i Midten og Enden af danske Ord; men intet dansk

Ord, kun nogle fremmede, mest Egennavne, begynder med Z; f: Ex: Xenofon, Xerxes, Xanthus.

3.

Istedet for z skriver man nu ds eller ts i Enden af Ordet, og S i Begyndelsen; f: Ex: Prinds, Marts, Sats, Tæster, Pubs.

Dog bør man ikke ganske forjage dette bogstav af vort Sprog; thi i nogle Ord, hvori Z hildtil har været brugt, høres dog noget mere end den blotte Lyd af S; f: Ex: zittræ, Zabel, Zinoker; især bør det bruges i Egennavne, som ikke maae kalsfatres; f: Ex: Zweibrücken, Pestalozzi, Zwingel, Ziethen, Zürich.

III.

Orthographiske Øvelses-Stylker.

55. En vis Man skrev til sin Ven: Jeg sender dig her en Kjole, og du vil finde dette Brev i en af Lommerne.

5 orthographiske Fejl:

Hvormange Substantiver er der i dette Stykke? Hvort bestæder Brevskriverens Taabelighed?

56. Slakterne i en Stad havde siden Afsættning paa Bød. en af dem gørde det Fortrag, at man i fremtiden kun skulde slakte en halv økse ad Gangen.

8 Fejl.

Hvormange Substantiver?

57. Et Enfoldigt menneske kom til en feldbereder. god Dag, mestre Jeremias! sagde han til ham, her har jeg et Farreskin, deraf skal han gjøre mig et Par sortelets-Buxer.

Hvormange Fejl?

Hvormange Substantiver og Adjectiver?

58. en duellig Konstner havde Gjort en Fugel af guld saa naturlig, at Fugellen levede og fsoi sin Vej.

Hvorinange Fejl? Hvormange Verber?

59. En portskriver Skrev en meget usædlig haann. Da han engang blev bedet om at oplæse nogle, af ham selv skrevne, Ord, som ingen Anden funde læse, gav han, meget Opbragt, i seddelen, paa vilken han ikke selv funde finde Nede i sine Krægter, med disse ord tilbage: jeg er ikke bleven ansat til portlæser, men til Port-

Priver.

Hvormange Feil?

Hvormange Pronomina?

60. En reisende blev beklaget, fordi han paa
sin Reise havde haft meget onde Vær.
Det er vel sant, Svarede han; men vad
skulde jeg have gjort, vis jeg nu set intet
var hadde Haft?

Hvormange Feil?

Hvori ligger det Enfoldige i den Stetsendes
Øvr?

61. En hvid Man besøgte engang en Anden;
han var Meget forstegen og viste ikke,
vorom han skulle tale med ham. Blandt
andet spurree han ham: Lever enigt
deres salt Face?

Hvormange Feil?

Hvormange Pronomina?

62. En Konge horte, at to soldater talte
meget usordelagtigt om ham udenfor hans
telt. efterat han havde hørt paa dem
en tidlang (lang Tid?), sat han Hovedet
ud af Teltet og sagde: naar I vil Tale
saaledes om mig, saa gører idetmibusse
til Siden, At jeg intet hører deraf.

Hvormange Feil?

Hvormange Präpositioner?

63. Et uforståndigt mænneske Plagebe engang
en spartaner med mange unyttige og
uetidige spørsmaal. Blant andet vilde han
og vide, vem der var den beste Spartaner.
Den, svarede hin, som minst Liner dig.
Hvormange Feil?

Hvormange Pronomina?

64. En Mand Spurgte engang en af sine eldre
venner, hvad han skulde Gjøre, for at
blive Folk qvit, ved hvilc Idelige besæt
han Spilte saa megen Tide. Den gamle
svarede ham: Laan de Fattige penge, at
de kunne Komme i din Gjel, og bee
de rige om noget, saa vil bege blive Fra
dig.

Hvormange Feil? Hvormange Verber?

65. For nogle hundrede Aar siden levede en
hvis greve af Anjou, som var en af
hans Tids skønneste mænd, men havde
paa en af Federne en Gevært. For at
sjule den, bar han Sko, vis frummede
Spidser varie meget længere end almindes
ligt. Folk af Stand øfterlignede ham og
lod sig giøre Sko, hvis Forspidser varer
to Fodder lang. Deraf kom denne tales

maade op; at leve Paa een stor Tod.
Hvormange orthographiske Feil?
Hvormange Sprogfeil?

66. Naar Her Anton komer, sagde en Mand
til Sin Tiener, saa siz ham, at jeg On-
sker at tale med han Kloken 4 i efter-
midag. Got! svarede Tieneren, men
vad skal jeg siige ham, vis han ikke
Kommer?

Hvormange Feil?

Hvormange Conjunctioner?

67. En kone havde Hørt, at en Ravn kunde
leve to Hundrede aar; hun köpte derfor
En, for, som hun Selv sagde, at Erfare
Om det var sant.

Hvormange Feil? Hvormange Pronomina?

IV.

Nedenstaende Ord, der udtales eens,
eller næsten eens, men have forskjellig Be-
mærkelse, bringes i Forte Sætninger. (*)

A

68. Ag. og. — Aar. Aaer. Aare.
Abe. Ave. — agt. Act. Agt.
Elde. ælte. — Ender. Ender.
Ageren. Agern. — avisér. Aviser. Aviser.
Aad. Od. — Ame Amme.
arme. Arme. Armee. — Aand. Aande.

B.

69. bed. Bed. — bad. Bad. — Geest. bedst.
Baads. Baas. — bær. Bær.
begge. Brekke. — Bold. Baal. Bolt.
bander. baner. — belæst. belæsset.
Bever. bæver. — baaret. Bordet. boret.
Blæk. Blek. — Bi. bie. — bæger. Bæger.
blues. Blus. — boende. Bonde.
bor. Bor. — Børn. Børen.

(*) F: Ex: Han tog lidt paa Knivens Od og aad.
Der blev boret Hul i Bordet, som
blev baaret ud.
Man faaer et Saar for to Nigsdaler.

Bunden. Bonden. — Bret. bret.
Bylb. Byldt. — Bonder. Bonner.
Botte. Bytte. — blot. blant.

D.

20. brog. Drog. — Due. due. du. Tue.
Dugen. Duggen. — dale. Dale.
Dukke. dulke. — Dybet. dybt. — dyb. dyp.
drost. Drift. — Damme. Daine.
Digteren. Dickeren. — ðær. ðær.

E.

21. Eed. æd. — Eeg. Eg. Æg.
Egn. Egen. egen. Eggen.
Eder. æder. Edder. — em. een.
et. ædt. — ere. Ære.

F.

22. faae. faa. — faaer. Faar. for.
Fader. Fadder. — føle. Fælde. fælde.
fest. Fest. — faster. Faster.
fei. feig. — Fjel. Fjeld. — finde. Fiende.
Fidt. fedt. — flyder. fyer. flyver.
Foder. Foer. for. — foer. for.
forgaer. foregaer. Førgaard.
Forviisning. Forviening. — Floder. Flaader.
Fortale. fortale. — Tyren. Tyrren.
forvendt. forvent.

G.

73. gaaer. Gaard. Gaar. — gaes. Gooë.
Guld. guul. Gulv. — galet. galz.
Geder. Gedder. — gjor. goer.
glede. Glæde.

H.

24. Haab. Hob. Hop. — Haan. Haand.
haar. haard. — Hale. Hale. Halve.
Havn. Haven. — Held. heel. Hæl.
heelt. Hælt. — hende. henne. hænde.
her. Herr. Her. — hin. Hind.
Hjord. Jord. Bjord. — hisser. hidser.
hander. Hænder. — hei. Hæi. Hœ.
hun. Hund. — hvæsser. hvæser.
Hveden. Veden. — Halt. Halvt.
Hagen. Haugen. Høugen. — Huller. Hæller.
huse. huse. — hvor. vor. Vaat.

I.

75. Id. ill. Il. — Issen. Issen.
Juul. Hjul. — Syde. Isde. gyde.
gjøde (af gjør). gjøde (af gjør).
Iver. Yver.

R.

76. Raaber. Robber. Røpper.
Rort. Rort. — Røpper. Røper.

Rile. Rilde. — Knagger. knager.
Rjolen. Røllen. — Kuld. Kul.
kurre. kure. — kysser. kyser.

L.

77. lod. Lod. — Lobs. Laas. los. — Lap. Lab.
Leeg. Læg. — Leer. leer. — læser. lesser.
Lee. lee. La. — Lever. lever. leveer.
Linie. Line. — Logen. Logn. — Lugt. luft.
Lykke. Løkke. — Lykt. lykt. lukt.

M.

78. Maanen. Maaneden. — Maver. mager.
maale. male. — man. Mand. Man.
Mænd. men. Meen. — Mil. mild.
Mine. mine. Minde. — Mure. murre.

N.

79. Naade. naaede. — naar. naaer.
Næs. Næse. — noder. Nodder. — nydt. nyt.
Nodden. Nøden. — Nytte. nytte. nytte.

O.

80. Odde. aade. — Oes. øs. — Ovn. oven.

P.

81. pen. Pen. — Pil. pil. — Pige. Pigge.
piin. Pind. — Pudder. Puder. putter.

Q.

82. quæger. quætter. Quæker. — quæl. Quæld.

R.

83. rad. Raa. Raab — Roben. raaben.
Roen. Raaen. — reddes. reddes.
reed. ræd. — Rhede. Ræde. — Ræv. reev.
rend. reen. — Ridder. rider. — roer. Roer.
Roos. roes. — Robber. rydder.
ryger. røger — Rævne. Rævene.
Røm. Røm. — Røs. Røus.
ryst. Røst. — rygtes. rygtes.

S.

84. saae. saa. — Saalen. Sølden. Sølen.
Sal. Sadel. — Sel. Skæl. selv.
Sag. Sang. — Sax. Sage. — send. seen.
Segel. Segl. Sell. — seer. sør.
sig. sig. — sid. sid. — steer. Skeer. Skeder
Skaren. Skarn. — skab. Skab.
skemter. skimter. — skær. Skier. Skjær.
Skin. Skind. — skuer. Skur.
Slye. Slye. — Slytte. sjætte.
smeed. Smeed. smid. — Sønden. Synden.
spilde. spille. spile. — Stats. Stads.
Stader. Steder. — Stærne. Stierne.
Stie. Stige.. — stille. Stile.

sygge. Stylle. — suur. suer.
suer. Svart. — surre. scure.

T.

85. taal. Told. tolv. — Taar. Taare.
tag. Tang. Tag. — tael. Tal.
tie. thi. ti. — tjere. Tjere. tier.
Tigger. tier. Tiger. — to. toe.
tynde. Tonde. — trygt, trykt.
Tyvne. tyvende. — Tyr. tyer. tyder.
tor. tor. tor.

V.

86. vagnne. Vogn. — vadde. Vædder. vader.
være. varre. — Vand. vank. vande. vandet.
vande. Vante. Vane. var. vær.
ved. Ved. ved. ved. — vang. vog.
veager. vover. — Valg. Hval.
Væggen. Begen. — værge. vægee.
Ven. Ven. vend. — et. hvi.
vid. hvid. Hvib. Vid. — vil. hvil. vild.
vind. Vin. Wind. hvitt. — vis. hvis. viit.

Ø.

87. Øe. — øge. Øie.
Øerne. Ørene. Ørnene. — Øret. Øred.
øse. Øse. — Øre. Ørne.
Anm: Flere sædanne Ord findes i Gadens og
i Werfels danske Grammatiker.

V.

88. Af Jern gjores Saxe, Knive, Ører, Glæs-tange, og hvad mere?
89. Af Træ gjores Borde, Bænke, Knivstæfer, Vogne, Glæder, og hvad mere?
90. Af Glas gjores vinduer, Uhrglas, Briller, Speile, Drilleglas, Glasker, Blæshorn og hvad mere?
91. Af Tin gjorres Talerkner, Fad, Kander og hvad mere?

Anm: Læreren kan opgive en Mængde andre Materier, og Lærlingen bringer alle disse Gjen-stante i alfabetisk Orden.

VI.

92. Hvilke Ord udtrykke det Modsatte af følgende:

Smuk,	Ulog,	mørk,	mild,
vild,	Hvid,	skarp,	fold.
tyk,	hei,	taus,	syg.
munker,	snart;	glab	flittig.
stark,	lang,	ung,	artig,
lige,	god,	spids,	sydig,
stor,	far,	tam,	flink.
Ød,	frist,	stræng,	nesvist?

93. Hvad er det Modsatte af:

at arbeide,	tage,	fjøre,
frygte,	give,	lee,
døe,	sfjelde,	haabe,
straffe,	læse,	glædes,
holde,	sove,	falde,
lette,	tomme,	troe,
græde,	fjale,	fryse,
fylde,	bryde,	hade,
adsprede,	glemme,	gjemme?

94. Hvilke Ord udtrykke det Modsatte af:

mæt,	nedkæset,	konstigt,
æet,	frumt,	pludseligt,
lavt,	afslags,	undertiden,
hjart,	folkerigt,	vist,
langsomt,	sparsomt,	fast,
net,	behageligt,	op,
klart,	let,	flint,
sovnig,	gront,	knudret?

95. Hvilke Ord ere følgende modsatte:

Olding,	Begyndelse,	Taushed,
Sovn,	Lys,	Opil,
Ere,	Ejener,	Mand,
Sommier,	Klogstab,	Styrke,

Deel.	Svin,	Krig,
Svar,	Entighed,	Fæll,
Tab,	Dag,	Land,
Himmel,	Zin,	Barndom,
Skade,	Frygt,	Ungdom,
Skønhed,	Plumphed,	Gabel,
Nat,	Træ,	Slave?

96. Af følgende Ord opøges det Modsatte:

forbedre,	lukke,	bedrøve,
forhindrei,	see,	høre,
tvivle,	gaae	satte sammen,
nedrive,	vaske,	hugge,
hjæbe,	hjælpe,	begynde.

Undt: Disciplen sætter ved Siden af ovenstaende Ord dem, der udtrykke det Modsatte. Forekommer et Ord, hvortil intet Modsat findes; som: rod, rund, Træ, skrive, o. s.: saa anmærkes det ved Ordet; f: Ex: af rod lader sig intet Modsat tænke.

VII.

97. Hvilke Substantiver kunne passe til
følgende Adjektiver:

bitter,	tor,	begroet,
behagelig,	vaad,	bevogtet,
artig,	seife,	skarp,

lydig,	spids,	firkantet,
hæt,	muntet,	midt,
lang,	glad,	god,
stor,	forniet,	blød,
ely,	lystig,	haard,
doven,	ræs,	moersom,
flink,	vild,	flin?

Udm: Det samme Substantiv maa ikke bruges mere end een Gang.

98. Hvilke Adjektiver kunne passe til følgende Substantiver:

Hjul,	Trævært,	Æble,
Guul,	Sigree,	Stat,
Guld,	Havn,	Stat,
Drostamme,	Skye,	Echo,
Baal,	Megnbue,	Hør,
Laf,	Klokke,	Blaar,
Lax,	Soldat,	Hamp?

99. Passende Adjektiver til følgende Substantiver:

Regle,	Kirke,	Mandalag,
Tand,	Taare,	Patient,
Gallat,	Vult,	Doctor,
Helligaften,	Pudelhund,	Elephant,
Nyttaar,	Dverg,	Sukker,

Ruslant, Skælpe, Grev,
Augurf, Kammeraad, Kammer.
Udm: Det samme Adjektiv maa ikke bruges mere end een Gang.

VIII.

100. Hvorledes lade følgende Adjektiver og Substantiver sig passende forbinde:

spids,	Gaas,	stærk, Kringle,
sort,	Nose,	duelig, Maâne,
hvaas,	Dreng,	rund, Soldat,
firkantet,	Vin,	særd, Hjær,
gloenbe,	Rjole,	blaau, Bet,
hjæf,	Hat,	klar, Præst,
rød,	Torden,	flink, Vorne,
sharp,	Glomager,	lang, Stol,
hvid,	Musik,	fuld, Kniv,
fuld,	Smuk,	blod, Himmel,
behagelig,	Bord,	lav, Synal?

101. Hvilke af følgende Adjektiver og Substantiver passer sammen:

blank,	Lexe,	smuk, Neise,
krum,	Oxe,	trekanter, Hest,
lykkelig,	Øil,	fort, Sis,
godt,	Blad,	heit, Papir,

haard, Kat,	lydig, Bog,
lang, Hat,	flad, Ejener,
suurt, Huus,	glat, Skrift,
dod, Kobberstilling,	dyb, Fise,
moersom, Steen,	uløselig, Eng,
listig, Tobakspipe,	visnet, Farve,
reent, Veir,	frugtbar, Næse?

IX.

102. Hvilke af følgende Ting ere muelige,
eller umuelige? hvilke virkelige?
hvilke nødvendige, d: e: Funne
ikke være anderledes?

sod Ediske,	rund Quadrat,
blaau Nose,	varm Ild,
rund Circel,	Solv-Uhr,
heed Sis,	dyb Øje,
tort Vand,	rod Blomme,
vaadt Vand,	Træ-Glas,
hvid Davn,	Solv Guldstykke,
sodt Sukker,	stærk Soldat,
blaau Gusrod,	sort Kat,
rod Vin,	lys Kjelder,
Papirs-Rhole,	stor Mid,
Tern-Bord,	liden Elephant,

Træ-Rugle,	firkantet Tertangel,
kold Ovn,	varm Ovn,
grøn Neglik,	kold Ild,
rode Vorlys,	heed Sand,
Skind-Rhole,	firkantet Hat,
sort Neger,	Guld-Kniv,
kold-Snee,	varm Sne,
blod Steen,	stærk Love.

Anm: Disse Ting ordnes i Klasser eller Rubriker; f: Ex: Alt, hvad som hører til det
Muelige, sættes sammen.

X.

103. Følgende Ord ordnes i visse Klasser,
d: e: hvad som hører til Mennesker,
Dyr, Planter, Nøbler, Bostab eller
Huusgeraad, Egenstaber, Mineralier
o: s: v: sættes sammen i een Rubrik.
Næse, Bly, Vare, Stol, Fise, Haand,
Guld, Hund, Skammel, Land, grøn,
Blomme, Maage, guul, syg, Muus,
Gryde, Korn, Knibetang, Love,
Kirsebar, Solv, stor, Rhole, God,

bla, Bord, Svale, Lysesax, Kaal,
Lillie, rød, ung, haard Klø, Vest,
Dre, Binge, lang, syg, Bue, Tin,
Svovel, Stavle, Kat, Fad, Tørklæde,
Svlin, Rose, Lov, Kne, frisk, Notte,
Strimpe, Drenning, krum, Hummer,
Kniv, o. s. v.

Aanm: Man kunde kline en Mengde trykte
eller skrevne Ord paa sinne forskantede Stykker
Pappapir, uddele et lige Antal til hver af
Disciplerne, der hjemme maatte ordne og
opstrive dem.

XI.

104. Er følgende Ord rigtig skrevne
og bogstaverede, eller rigtig afdeelte?
Mas=ev=iis. Ver-pe=kniv. Blæ=foren.
Bibl=iot=het. Gen=er=a.l. Gw=ig=heb.
Stav=els=e. Lys=e=sax. heq=vem.
Gu=ker. Gaas=eb=steg. Hos=ent=ra.
He=lt. ta=per. sj=on. sm=uk. Ors
ogs=kib. Sold=gt. en=bog.

Aanm: Disse og flere Ord, som kunne opgives,
affrives af Lærlingerne med de rigtige De-
lingstegn; f. Ex: Dæ=se=vil s. s. v.

XII.

105. Hville af følgende Sætninger ere
sande? og hvilke ikke?

(a)

Omagen af Honning er sød; af Edik-
ke, saur; af reent Vand, salt; af umoden
Frugt, stram.

Roserne, Mellikerne, Tulipanerne,
Jasminen, Rosmarinen og Hvidlogen
have en behagelig lugt.

Lammet bræger, Hesten grynter, Svin-
et vrindster, Koen brøler, Katten
euder, Hunden gjør.

Hanen galter, Kyllingen piber, An-
den snaddrer, Krægen friger, Spur-
ven synger, Mætergalen quiddrer; Frisen
grækker, Dien surrer.

Hunden er aarvaagen, Næven liggig,
Haren mobig, Svinet reenligt, Katten
slikken, Gaasen klog, Hesten nem.

Om Foraaret springe Draerne ud og
blomstre; om Sommeren bære de Frugt;
om Efteraaret ere de fleste Frugter modne
og Bladene blive gule; imod Winteren

falske Gladene af og Svalerne komme til os.

Om Morgenens staer Solen op; om Middagen staer den over vort Hoved; om Aftenen gaaer den ned; om Natten kindre Stjernerne og finner Maanen bestandig.

Om Vinteren ere Nætterne sorte og Dagene lange; om Sommeren ere Dagene lange og Nætterne sorte.

En Uge har syv Dage, en Maaned fire Uger, et Aar tolv Maaneder: altsaa er en Uge langere end en Maaned.

Om Natten sove alle Mennesker og Dyr; thi om Natten kan ingen se.

Den forsigtige falder ikke gjerne; den Enfoldige bliver ikke letteligen narret.

En skarp Kniv skærer godt. Gæsten er spids- og Skeen flad.

Et Pund Bly er tungere end et Pund Fjer.

Vinden suser, Vandet risler, Lyn- ilden lyser, Tordenen skralder, Regnen pladser og væder, Solen tørret og varmer.

(b)

106. Alle Traer voxe.

Alle Traer ere store.

Alle Traer have Blade.

Alle Traer udøse engang.

Alle Traer bære Frugter.

Mogle Traers Blade visne aldrig.

Alle Traer kunne rystes af Stormen.

Alle Traer blive gamle.

Alle Traer have Grene.

Mogle Traer staae gronne om Vinteren.

Alle Traer blive lige høje.

Alle Traer give Skygge.

(c)

107. Alle Mennesker kunne blive syge.

Mogle Mennesker blive aldrig syge.

Alle Mennesker kunne læse.

Alle Mennesker have to Arme.

Alle Mennesker maae dse.

Mogle Mennesker kunne ikke se.

Alle Mennesker kunne synge.

Alle Mennesker kunne tanke.

Alle Mennesker kunne skrive.

Alle Mennesker blive gamle.

Mogle Mennesker ere aldrig sunde og friske.

(d)

108. Alle kluge Mennesker ere kluge.
 Alle Mennesker ere kluge.
 Møgde Mennesker ere kluge.
 Alle kluge Mennesker ere gode.
 Alle kluge Mennesker ere rige.
 Alle rige Mennesker ere kluge.
 Mange rige Mennesker ere kluge.
 Alle kluge Mennesker ere lykkelige.
 Alle kluge Mennesker burde være rige.
 Møgde fattige Mennesker ere rige.
 Møgde fattige Mennesker ere gode.
 Haa Mennesker ere kluge.
 Mange kluge Mennesker ere dumme.
 Mange dumme Mennesker ere rige.
 Alle rige Mennesker ere dumme.
 Alle fattige Mennesker ere foragtede.
 Alle rige Mennesker ere høitagede.

Aun: Verlingerne afftrive disse Sætninger og anmærke ved Siden om de er sande eller ikke. Man kan og lade dem sammenligne og abskille sandselige og moralfe Gjenstande; f. Ex: et Menneske og et Draen, en Hest og en Øre, en Flue og en Elephant, en Kat og en Hvalfis; — den Gjerrige og den Sparsumme, den Dybde og den Lastefulde,
 • s. v.

9

Anvisning til flere sagdanne Maader at øve Disciplers Dommekraft, Fortuft og Skarpsindighed paa, kan Læreren finde blandt andre Steder i Niemeyers Grundsatninger for Opdragelse og Underviessning, oversat af Guldborg; i Plumes og Villamues Haandbøger for Lærere, og i Bergelands Afhandling om den dianoeiske Underviessnings-Methode i Egeria for 1806.

XIII.

Gaader

og Charader, som kunne bruges til at dictere Disciplerne, der hjemme, eller i Skolen forsøge at udfinde Betydningen, og skrive den med eet Ord under Stykket.

109. Man koger det ikke, man tygger det ikke, man synker det ikke, og dog smyger det mange Folk vel.
110. Jeg er glat, reen og blæk, og har et hul, uden hvilket jeg var til ingen Nutte. Jeg forsørdiger det smukkeste og præstigste Arbeide ved Konst, og uden al Styrke. Mit Legem hviler i et smukt lidet huus; hvo, der ikke bruger mig forsiktig, den kostet det ofte sit Blod.

- xi. Jeg gør Djæneste bande i Kjællene og i Kirken. Maar jeg aander, høres der Stemmer, og Ilden kommer til at brænde.
- xii. Jeg er klodset, død og tung; jeg har ingen Hædder, men kryber paa min Bug, og dog løber jeg saa hurtigt, som Vand.
- xiii. Man spiser saa Ting uden mig; men man spiser sjeldent mig alene.
- xiv. Jeg er af et Dyr, og du spiser mig; men naar jeg kører af mig selv, lyser jeg for dig, kjære Læser!
- xv. Jeg bygger mit eget Huus uden Haand og Hod; men jeg tager ingen ind eft mig og fylder det selv. Om Vinteren graver jeg det ned, lukker min Dør i, og lever uden Mad i usorstyrret Hu.
- xvi. Mit Hoved er spids, min Hod er bred, til Stads bærer jeg en blaa Kjole; jeg vorer; dog ikke saaledes; jeg er ikke Metal, ikke Dyr, ikke Leer, ikke Træ, eller Steen. Bringer du mig for nær til Vandet, saa forsvinder jeg; men bliver der endda, endsejondt du ikke kan se mig.

- xvii. Jeg er varmest, naar Luften er koldest, og koldest, naar den er varmest.
- xviii. Skjønt min Tunge ikke taler, kan jeg dog ikke undvære den; jeg maa vide Menneskene, hvad der er Det eller ikke Det.
- xix. Jeg gaaer aldrig, hvor min Næse viser hen. Bee den, der ikke tager fat paa mig bag fra.
- xx. Jo mere man tager fra mig, des større bliver jeg, og jo mere man faste til mig, des mindre bliver jeg. ~~Hælde~~
- xxi. Hvad er det, Bonden seer daglig, Kongen sjeldent, Gud aldrig.
- xxii. Hvo er død uden at være blevet født?
- xxiii. Jeg har ingen Moder, og min Fader er min Mand.
- xxiv. Hvad er het, jeg ikke har og heller ikke ønskede at have; men om jeg havde det, ikke vilde miste for den hele Verden?
- xxv. Hvad løber saa hastigt, som man vil, og har dog ingen Been?
- xxvi. Engang sagde en Mand: Dersom jeg altid havde Vand nok, saa kunde jeg drikke Vin; men da jeg ofte mangler Vand, saa maa jeg drikke Vand. Hvad

vat denne Mand?

127. Engang døde en Dreng, som var syv Aar; men hun havde oplevet een Fødselsdag. Hvorledes hang det sammen? Kan han have været født i Mart 1792?
128. Hvo kan spadstre paa Sri Mark uden at forlade sit Huus?
129. Hvem er det, som Gud ikke seer, uagter han seer Alte.
-

Charader.

130. Jeg tenker mig et Ord af tre Staveser. Den første indeholder Blædom og Daarligheder; uden de to sidste kan det første ikke vel blive til; det Hele er en Skabning som Du og jeg.
131. Et Ord af fire Staveser. Den første Stavelse betegner et Lem af det menneskelige Legeme; de tre sidste noget, der forfærdiges af Væveren; det Hele noget, der bliver svært om det første.
132. Et Ord af to Staveser. Den første betyder noget, der bereedes af et vist Slags Insecter den Sidste noget, som

man spiser paa; det Hele noget, som Neguen ikke kan trænge igennem.

133. Et Ord af to Staveser. Det første have de fleste levende Skabninger og enhver Flaske tilfælles; det sidste tjener til Besættning, og det Hele bruger bandskrentymper og hunde til Biir.
134. Et Ord af tre Staveser. De to første ere et Agerdytningssredstal; det Sidste bruger man til Ligstiller; og det Hele tjener til en Madrets Forfinelse.
135. To Staveser. Det første bruges til Breve; det andet kan bruges til Skeer; og det Hele bruger du, naar du vil skrive Opløsningen paa denne Charade.
136. Det første er en Advarsel for Gæfarende; af det andet forfærdiges der saa sjonne Ting, at det undertiden bliver ligesaa dyrt som Guld; og det Hele glemmer Bonden gjerne i Lommen; men den Fornemme i Kjælkenet.
137. Et Ord af tre Staveser. De to første betyde noget, som Mandfolkene iførz sig; den tredie er et Skjeldsord eller foragtligt Navn; det Hele betegner noget, som den behover, der har det første.

Anm: Det vilde uidentvivl have sin Nutte
at lade Børnene stundum selv udfinde og
opstrive saadanne Charader.

XIV.

338. Hvad have følgende Ord i Pluralis?
og efter hvilke Regler dannes deres
Pluralis?

Haar. Baand. And. Gaas. Skib. Fugl.
Due. Fader. Himmel. Hund. Soldat.
Ven. Dreng. Huns. Engel. General.
Hjerte. Land. Foliant. Embede. Hane.
Hest. Fisk. Dor. Bye. Lys. Datter.
Placat. Ager. Finger. Lagen. Moder.
Lam. Lineal. Muus. Blue. Tegning. Eg-
ster. Baand. Lavle. Skind. Snedker.
Pund. Nog. Laar. Videnskab. Been.
Steen. Stad. Stat. Bekjendskab. Yng-
ling. Laa. Grammatik. Barn. Fise.
Konge. Sandhed. Als. Nar. Stempel.
Kundskab. Person.

Anm: Disse og flere Ord, som kunne op-
gives, sætter Discipelen i Plural., og angiver
ved Tal til hvilken af de 4 Regler for Plu-
ralis Dannelsse (i Babens eller en anden dan-
Grammatik) de kunne henføres.

XV.

339. Hvad have følgende Ord i Comparativ
og Superlativ?

Gaa. Gammel. God. Lang. Lidet.
Emaa. Mange. Megen. Mær. Ond.
Stor. Tung. Ung.

340. Ester hvilken Regel dannes følgende
Ords Comparativ og Superlativ?

Elset. Bedrøvet. Skeelsiet. Langbenet.
Hornsiet. Sulsten. Skævbenet. Langfingret.
Sortsiet. høitaget. Tænkende. Frygtet.
Bereist. Vret. Vanryktet. Rorthalset.

XVI.

341. Hvad have følgende Adjektiver i
Neutrums? og efter hvilke Regler
dannes deres Neutrums?

Ville. Mye. Stor. Høi. Træt. Skjelmst.
Bange. Glat. Glad. Troe. Edrue.
Blod. Vaad. Glad. Lad. Blue.
Smul. Blye. Dorfe. Megen. Lidet.
Mangen. Let. Raad. Tor. Ingen.

Skye. Nogen. Venlig. Lybst. Net.
God.

XVII.

142. Hvilke Prædicater kunne passe til følgende Subjecter?

Manden. Gaasen. Huset. Skibet.
Hatten. Hønen. Drengen. Loven.
Hesten. Kanatsfuglen. Høgen. Øvnen.
Sten. Præsten. Soldaten. Vægteren.
Sneen. Blomsten. Nosen. Krigen.
Tyven. Alderbortinen. Tiden o. s. v.

143. Hvilke Subjecter passer til følgende Prædicater?

a) Myser, kyser, læser, gøler, krooler,
piber, smittere, synyer, brister, striger,
brøler, hviner, brøser, glimrer, glindser,
kinner, lyser, fritsaler, sjælder, visner,
blegner, faltner; lytter, springer,
krybet o. s. v.

b) Bører, pikkere, lugter, flinger, foler,
krænder, mætter, lødser, blæser, bræger.

Bjæffet, pladsker, gnister, rinder, tindrer,
syger, syger o. s. v.

144. Af følgende Subjecter og Objecter dannes forte Sætninger.

Mand — Hus. Kone — Rol.
Dreng — Dog. Sølbat — Arm.
Nøse — Farve. Træ — Frugt.
Pige — Nøes. Værer — Discipel.
Legetsi — Dreng. Skib — Øor.
Ulv — Faab. Storm — Hus.
Flittighed — Alt. Bestedenhed — Dreng.
Lynild — Træ. Maler — Portræt.
Skomager — Størler. Nøg — Vinene.
Øvnen — Stuen. Barnet — Dukken.
Duelighed — Bræd. Høgen — Duer.

XVIII.

145. Hvad Slags Pronomina findes i nedenstaende Sætninger? og i hvad Casus staae de der?

San gab hertide sin egen Dog, og hun modtog den med Taknemmelighed.

Jeg gjorde mig en lang Tour med
Henrik og Frederik; hin blev kært, men
denne ikke.

Hans Dog blev solgt til min Ven,
øster at min Vens Dog var tabt.

Mine to flinkeste Discipler, som ere
lige gamle, og hvis Kundskaber ere
omtrent eens, skulle nu snart forlade
denne Skole, i hvilken de have gaaes
i flere Aar.

Gan stodce sig paa disse Stene, der
ligge her.

Mine Venner glædede sig, da jeg
bad Dem, giøre mig den Tjeneste.

Dantmark og Norge havde deres Gyrd
i Deres Blaade. (Hvorfor ikke sin?)

Hvem gav du Gyld for dette Duds?

De Dreng, der have taget disse Gyrdler,
undgaae ikke sin (?) Straf.

Gan solgte hans (?) egen Dog.

146. Hvilke Seil, ihenseende til Kronen
minernes Brug findes i øverstliggende
Sætninger?

Jeg nidske Dereos Hjørvelbaarenhed paa
Gaden, og han saa mig ikke.

Vær saa god, min Ven! og sæt sig ned!
Peter mistede hans (Peters egen) Hat.
Peter og Paul lede efter sine Bøger.
Drengen, gaaer paa Gaden, har
gjort det.

De unge Herrer, der er her, kjender
du nok.

Jeg sit et Skrin med Bøger i, som
Hvilket? Bøgerne eller Skrinet?) du
maa faae.

Han vil lære at dansse, som ikke kan
skabe.

Kjender du Kjøbmanden, som ifjor
spillede Ballit, som saa mange andre?

Svordan skriver det Menneste? Saas
dan, at Ingen kan læse det.

Hvorledes er den Mand? Saaledes
som Eniere ere talmindelighed.

Carl og Emil talede med hverandre,

Bøgerne her i Byen have astalt med
hinanden, at give noget vist om Aaret
til de Fattige.

Drengen med de lappede Klæder og de
graae Stromper, som du saae igaard,
er en flink Dreng.

XIX.

147. Hvad have følgende uregelmæssige Verber i Perfectum og Supinum?

beder.	gider.	lyver.
befaler.	gjælder.	legger.
bider.	giver.	maae
bringer.	gjør.	nyder.
binder.	gnider.	nyser.
bliver.	graver.	gvæler.
brister.	græder.	rider.
bryder.	hedder.	siddet.
byder.	holder.	stal.
bærer.	hænger. (intr:) feer.	
bør.	hjælper.	stjælver.
drager.	jager.	striber.
dør.	fan.	stryder.
dølger.	flinger.	skyder.
er.	flyver.	flæner.
faaer.	knækker.	flider.
falder.	kommer.	smider.
farer.	kryber.	synder.
finde.	kyser.	sover.
flyder.	lader.	spinder.
flyver.	leer.	spørger.
fortryder.	lider.	staar.

fryser.	ligger.	striber.
folger.	lobet.	sværger.
gaace.	lyder.	svier.
galer.	sviger.	selger.
satte.	tager.	tier.
træder.	triner.	trives.
tor.	veed.	vælger.
vil.	voxer.	wader.

XX.

148. Hvilke af følgende Verber ere Personlige, Upersonlige, Transitive, Intransitive, Reflecterende, Reciproke, Regelmæssige, Uregelmæssige, Defective og Deponenter?

Ester.	Hader.	Leer.	Fryser.	Betakker sig.
Omgaaes.	Gkjældes.	Glaaes.	Lyver.	
Belyver.	Skal.	Bor.	Beder.	Nyser.
Troer.	Blues.	Kommer.	Vaagner.	
Græmmer sig.	Synes.	Maae.	Torliges.	
Mindes.	Draber.	Skriver.	Torteller.	
Yntes.	Hjælper.	Gider.	Bilder sig ind.	
Zamrer sig.	Tor.	Tær.	Lyner.	Sneer.

Øjelver. Slider. Dær. Gees.
 Forbaster sig. Drager. Kyser. Klappes.
 Hagler. Hopper. Negner. Kan. Bis.
 Salger. Veraaber sig paa. Læser. Læsser.
 Ekeer. Gaaer. Ligget. Legger. Sidder.
 Sætter. Trives. Spirer. Tordner.
 Grannes. Medes. Bejlager sig. Vænges.
 Sorger. Enyser. Spinder. Sælger.
 Kappes. Forliges. Forsærdes. Barer
 sig for.

Anm: Disse Verber ordnes i Rubriker.

XXI.

I 49. Hvilke Skilletegn skulle bruges i følgende Stykker? Og hvor skulle de staae?

Seg har ti Negle paa hver Haand, fem og tyve paa Hænder og Fedder.

Det er godt at man af, og til gjør sig en Forlystelse paa, det mair siden kan være desto, muntrere til sit Arbeide.

Gronlænderen er en fattig Stakkel Rjed æder han ikke Fisæ er hans Mad Frugter flettes ham to Maaneder seer

han ikke Solen da maa han ligge i Mørke forend han igjen seer Dagens Lys have vi alt smukke Dage Nordlyset hjælper ham.

Gronlænderen er en fattig Stakkel; Rjed æder han, ikke Fisæ er hans Mad; Frugter flettes ham to Maaneder; seer han ikke Solen, da maa han ligge i Mørke; forend han igjen seer, Dagens Lys have vi alt, smukke Dage Nordlyset hjælper ham.

Studen plæser og trækker Vognen naar han bliver gammel sed er man ham og han bliver flagtet til æde haus Rjed bruge hans Hub til Skoelæder hans Tælle til Lys og medens det er fristet kan det og bruges til Mad.

Sybariterne var et Folk i det fordum store Grækenland eller den nederste Deel af Italien hvor det beboede Staden Sybaris dette Folk er berømt i den gamle Historie for sin overdrevne Uppighed Blodagtighed og Vellyst af denne Karsag giver man endnu ben kjælne Vellystige Navnet af en Sybarit de ræste sig af at de aldrig havde seet Solen gaae op

eller ned alle grove Haandværkere alt
hyd som gjorde Allarim endog Hanerne
fordi de galede tidlig vare forjagede af
Staden for Opfindelser af nye Ret-
ter og Lekkerheder vare offentlige Be-
lonninger utsatte de sybaritiske Gruen-
timre vare saa hengivne til Stads
at det blev dem til sagt et heelt Aar i
Forveien naar de fulde bivaane en of-
fentlig Offerhøitid paa det de fulde have
tid nok til at tilberede deres Stads.

Anm: Man skrive disse og flere Stykker paa
Tavlen snart uden, snart med urigtige
Skiltegej, og lade Børnene selv sette
dem til, eller rette dem!

XXII,

150. Om egentlige og uegentlige, eller figurlige Ord.

Ordene ore egentlige, naar de brug's
til at betegne det, hvortil de først ere
opsfundne; f: Ex: da Jacob havde vel-
signet sine Sonner, døde han. Derimod
falbes et Ord uegentligt, eller figura-

ligt, naar det ikke bruges i sin oprin-
delige Betegnelse; men til at betegne
en Ting, hvortil det ikke fra Begyndel-
sen har været brugt; f: Ex: da Jacob
havde velsignet sine Børn, sov han rolig
hen.

Hyrde.	tung.	sod.	suur.
Sjel.	lyne.	varm.	kneise
Hoved.	svamme.	kold.	Hare.
Tand.	Kulde.	Sved.	lober.
Arm.	død.	Bei.	Stjerne.
Fod.	sove.	Løve.	Salt.
stride.	Fader.	Torden.	Krop.
blomstre.	Moder.	lyse.	fjærlig.
flyde.	Dag.	smile.	Broder.
Steen.	mørk.	Bane.	blid.
Hjerte.	Udsigt.	Stie.	truer.
Kjerne.	Næv.	glide.	indbyder.
Emag.	Torden.	flyve.	talende.
ørster.	Huus.	rinde.	feier.
Haand.	levende.	Skjold.	Scole.
feed.	Engel.	lee.	Lærer.
blind.	Storm.	Gaar.	gaær.
sund.	Hede.	vore.	drommer.

Krig. Sild. Kraft. Kjæde.

F: Ex: Det er en mild Vinter. Det er en varst Storm. Det er en bitter Kulde. Det er en dum Blode.

XXIII.

Hvorledes forstaaer man følgende
Ordsprog?

151. Edel i Sæder og Dyd, er bedre end edel i Byrd.
152. Abel uden Dyd er Lygte uden Lys.
153. Begjerslighed og Brede ere onde Raad-givere.
154. Unge skulle bruge Ørene hos de Gamle og ei Mundens.
155. Naar en Blind leder en Aanden, falde de begge i Graven.
156. Arbeid medens du er frisk og ung,
Det gavner, naar du blier gammel og tung.
157. Der var ingen Bagtalere, var der Ingen, som hørte dem.

158. Ond Mund taler om Ingen godt, og vidner om et ondt Sind.
159. Der ere flere Eretyve, end Pengetyve.
160. Vel begyndt er halvgjort.
161. Hvo, som betaler sin Gjeld, formerer sin Vor.
162. Gode Tanker føde gode Gjerninger.
163. Man laaer sin Ven og kræver sin Uven.
164. Gjør Det og frygt Ingen!
165. Godt Levnet er kortest. Vei til godt Navn.
166. Den Fiende er farligst, som giver sig ud for Ven.
167. Bedre sildig end aldrig.
168. Forlad Andre, men ei dig selv!
169. Afholden Mund gjør Kroppen sund.
170. Hold Fred med hver Mand og Krig med Synd og Last!
171. Det, dig ikke brænder, behøver du ei at blæse paa.
172. Frygt borttager Raad og Sind.
173. Hvo, der tager Gaver, sælger sin Frihed.
174. Træet kjendes paa Frugten.
175. Lyset tjener Andre og tærer sig selv.
176. Den Gjerrige vil leve fattig, for at dø rig.

177. Gjor ei det, som du vil ingen skal vide!
178. Det Onde skriver man i Steen, det Gode i Stov.
179. Troe, tael og dom ei for hastigt!
180. Haandhjælp er bedre end Mundhjælp.
181. Tomme Vognne buldre næest.
182. Storytaleren er som et malet Sværd.
183. Selv er god Dreng.
184. Den, som vil have Kjærnen, maa knække Nedden.
185. I dovent Legeme er Udyd.
186. Under Faarestind er øste Ulvesind.
187. At fiske uden Krog og lere uden Bog,
er forgjøves.
188. Læg ikke Steen paa Byrde!
189. Jo hjæktere Mand, jo mindre af Ord.
190. Det er et onde Gemyl, som lægger Afting ud til det værste.
191. En Ond er altid ulykkelig.
192. Hvo ei vil være Dar, skal give efter for en Mar.
193. Hosflighed kostet intet, men udretter meget.
194. Den tungeste Byrde paa Veien er en let Pung.
195. Noes ikke den Mærværende, eller last den Graværende.

196. Ond Gjerning har Bidne og Dommet i Barmen.
197. Tro mere Diet end Pret!
198. Hvo, der vil sige Sandhed, leder ikke efter Ord.
199. Stig mig hvem du omgaes med, og jeg skal sige dig, hvem du er!
200. Den veed altid noget at fremfore,
Som intet Godt vil gjøre.
201. Unge skulle føre en hungrig Slave til Borde og en træt Krop til Sengen.
202. Foragt ei fattig Ven og lidet Saar!
- Anm: Man opgive eet eller flere af disse Ordsprogs og Sentenser, der asskrives af Discipulen, som satter sin egen Forklaring neden under. 3: Er: Nye Beste seie bedst; det vil sige: Daar En har faaet en Forretning, tager han sig gjerne mest af den. Med Tiden lunckes hans Gver. Falsched slaaer sin egen Herre; det er: Trolosched (Falsched) straffer sig selv. Den Falske eller Trolse forraader sig selv dog endelig engang ved sine Handlinger eller sin Adfærd, og faaer da sin fortjente Lon. Viagr Niesen er mat, er Melet bedst; d: e: uden at være hungrig, eller uden at have Appetit, finder man ingen Belsmag endog i de lækreste Retter.

XXIV.

Hvad betyde følgende Talemaader?

- 203 Det er Vand paa hans Mølle.
 204. Det gør ham Hovedet kruset,
 205. At lade dem være lige.
 206. At dreje Kappen efter Vinden.
 207. At bære Kappen paa begge Skuldrene.
 208. At dandse efter Ens Vibes.
 209. At faae en lang Næse.
 210. At henge med Næsen.
 211. Satte En en Vornæse paa.
 212. Satte Næsen i Skye.
 213. Tage En ved Næsen.
 214. Gjøre Næse af Noget.
 215. Have Næsen allevegne.
 216. At skrive Noget bag Dret.
 217. Gjøre sine Hosser gronne.
 218. Leve paa en stor Tid.
 219. See igennem Tingrene med En.
 220. Ikke sælge sine Hens i Regnvejr.
 221. Spille under Døkset med En.
 222. Kisse Katten i Søkket.
 223. At være Ell en Torn i Vinene.
 224. Tænderne løbe i Vand efter Noget.

225. Komme fra Noget med blaaat Die.
 226. Passe som knydt Næve til blaaat Die.
 227. Komme fra Noget med heelt Skind.
 228. Gaae Krebsgang.
 229. At være langsingret:
 230. At see En over Skuldrerne.
 231. At faae sin Vibes tændt.
 232. Hei kun for din egen Dor!
 233. At spise En af med Ord.
 234. Gjøre store Pine.
 235. Holde reen Mund.
 236. At bide i Græsset.

Anm: Med disse Talemaader forfares ligesom ved foranstaende Ordsprog, og tillige forklares Oprindelsen til Talemaaden, hvor den ligger i Ordene selv; som f: Ex: i de Talemaader: Tænderne løbe i Vand; gjøre store Pine; bide i Græsset, og mange flere. Det var nok ogsaa en gavnlig Øvelse stundum at lade Børnene selv optegne og forklare de Talemaader, de kendte.

XXV.

Hvorfor ere følgende Ordssprog og Talesmaader falske?

- 237. Naar Enden er god, saa er Alting godt.
- 238. Een Gang er ingen Gang.
- 239. Man maa træde med de Ulve, man er iblandt.
- 240. Naar en Ting er gjort, er den halv forsvarer.
- 241. Store Hoveder store Skjelme.
- 242. Spids Næse og blegent Kind,
Der hoer en Djævel ind'.
- 243. Hver er Thø i sin Mæring.
- 244. Det er ondt at stjæle, men værre at bære hjem.
- 245. En Kreimner har en Eb frie.
- 246. Hvem kan lægge sine Ord paa Bægtkaalen?
- 247. Det er Eden, som skal sælge Varerne.
- 248. Jeg vil nok forlade, men aldrig forglemme.
- 249. Den, Gud giver et Embede, giver han og Forstand.
- 250. At love, er adelige, at holde det, er høgerligt.
- 251. En ny Læge, en ny Kirkegaard.
- 252. Æblet falder ikke langt fra Stammen.

XXVI.

253. Urigtige og upassende Udtryk, som skulle forbedres.

- a. Der var skækkelig mange Drenge paa Isen.
- b. Jeg forstaaer ikke saadan klog Bog.
- c. Vilhelm har en Heste-Hukommelse.
- d. Han er gyselig flittig.
- e. Skorstenksfeieren seer affyelig ud.
- f. Hold din Kjæft! Karl!
- g. Hid med Bogerne, Peter!
- h. O, hvor sjon er du i Dag, Lovise!
- i. Et Stykke Kage, Mama!
- k. Igaaar havde jeg grusom Mavepine; idag spiste jeg gyselig graadig.
- l. Conrad er en pokkers forvoven Fyr.
- m. Den fordømte Edderkop løbet mig over Bordet.
- n. Mumle ikke saa i Skjægget!
- o. Det er et forfærdeligt smukt Veit.
- p. Krebsen er et affyeligt Dyr.
- q. Det er en forskrækkelig deilig Have.
- r. Jeg troer han er gal.

XXVII.

Udskillige Præpositioner kunne sattes
baade for og efter visse Ord, dog saa-
ledes, at Ordet lidet forandring i sin
Bemærkelse.

254. Hvilken Forskjel er der paa følgende
Ord, naar Præpositionen staer for
eller efter?

Udføre; føre ud. Torringe; ringe for.
Forgive; give for. Oversee; se over.
Forsyde; skyde for. Ombringe;
bringe om. Udføre; føre ud. Medslaae;
slae ned. Forbinde; binde for.
Forkaste; kaste for. Forlæae; slae for.
Nedtrykke; trykke ned. Opdrage; drage
op. Oversætte; sætte over. Efterkomme;
komme efter. Forgaae; gaae for.
nedsette; sætte ned. Indestaae; staae
inde. Forsee sig; se sig for. Under-
holde; holde under. Omvende; vende om.
Forføre; føre for. Forholde; holde for.
Forsyde; skyde for. Oprække; trække op.
Paastaaer; staaer paa. Opbringe;
bringe op. — Forsvare; svare for.
Pantage; tage paa. Paasee; see paa.

Tilbringe; bringe til. Opholde; holde
op. Opsætte; sætte op. Opsylyde; fylde
op.

Anm: Disse og flere Præpositioner kunne op-
gives Discipelerne, der afskrive samme og sætte
Betydningen i et Exempel ved Siden; som:
udføre, f: Ex: et Foretagende, en Beslutning;
føre ud, f: Ex: Penge af Landet. Opfylde,
f: Ex: et Loft; fylde op, f: Ex: Stuen
ned Boger. Discipelen gjøres tillige opmærksom
paa, at Præpositionen gjerne staaer foran,
naar Ordet staaer i uegentlig; men bag
etter, naar det staaer i egentlig Betydning.
See Pag: 54 og 55.

XXVIII.

255. Hvilken Forskjel er der paa føl-
gende Ord?

(a)

En Tid lang — en lang Tid. Et
Sverd slag — et Slagsværd. En Flaske
Viin — en Viinsflaske. En Krunkam —
en krum Kam. Et Ølglas — et Glas
Øll. Et Dieglas — et Glassie. En

Gulerod — en grøn Rød. En Stormand — en stor Mand. Bordklappe — Klappebord. Vildmænd — vilde Mænd. En Tobaks-pibe — en Pipe Tobak. En Frugtkurv — en Kurv Fruge. Gammel Øst. Frugthave — Havefrugt. Vildkat — vild Kat. En Vandspand — en Spand Vand. En Nodsfis — en rød Fis. Landstmand — Landmand. At tale meget vel — at tale vel meget. At lære En en Konst af — at lære en Konst af En. Han er fra Høffer — han er fra Høfset. Han gik ind i Stuen — han gik inde i Stuen. Han gik op paa Loftet — han gik oppe paa Loftet. Han gik ud i Haven — han gik ude i Haven.

(b)

256. Rilde. Flod. Væld. Elv. Væk. Nae.
Fos. Strom. Vandfald. Vandspring.
Fjord. Sund. Belte. Kanal. Vig. Bog.
Dam. Park. Kær. Morads. Sump.
Myre. Sve. Ocean. Brond. Indsøe.
Havbugt.

XXIX.

Exempler paa forskellige Slags
Sætninger.

Enkelt Sætning er den, som bestaaer blot af eet Subject og eet Prædicat; f: Ex: Hesten løber.

Sammensat Sætning er den, som indeholder mere end eet Subject og eet Prædicat; f: Ex: Min Fader og Moder ere døde; Vilhelm læser og skriver.

Nogen Sætning er den, hvori saa-vel Subject som Prædicat udtrykkes uden al nærmere Bestemmelse; f: Ex: Rensdyret æder Mos.

Uddannedet Sætning er den, hvori Subject og Prædicat faae adskillige Tillægsord, der udtrykke et Forhold, en Egenstab, eller en Omstændighed; f: Ex: en frugtelig Fiende nærmede sig med stærke Skridt.

Udvidet Sætning kaldes den, i hvil-ken Marsager, Vetingelser, eller Omstændighes-der i egne Mellem sætninger indskydes eller tilføjes; f: Ex: Rensdyret, som lever i de nordlige Egne af Europa, har grenede Horn.

Periode kaldes en udvidet Sætning, der er saaledes sammensat, at man ikke nogensteds med fuld Mening kan holde op, inden man kommer til Enden.

En enkelt Periode bestaaer af en eneste Hovedsætning, hvori Subjectet adskilles fra Prædicatet ved Mellem sætninger (Incident-sætninger); f: Ex: denne Mand, der nu er saa skrobelig, og som gaaer nedbalet med langsomme og vaklende Skridt, var tilsforn en velskabt, rast og munter Ungling.

En sammen sat Periode bestaaer af flere Hovedsætninger, der ere saaledes forbundne med hverandre, at man maa tænke sig dem tilsammen for at faae en fuldstændig Mening. Den første Deel af en saadan Periode kaldes Førsetning (Antecedens), og den sidste Deel Eftersetning (Consequens); f: Ex: Hvis det er vist, at intet kan blive til uden Karsag; hvis konstrige Virkninger lade formode et konstrige Ophav; hvis altsaa den umaaelige Verdens vise Indretning leder os til en vist og maegtig Skaber; dens Skjønhed, dens Rigdom af Gaver vidne om hans Godhed; hvis Magt og Visdom have Fordring paa vor Ærbedighed, Belgjerninger paa vor

Oaknemmelighed: saa overtræbe de deres Pligt, som ikke nære og uddanne disse Folkeser mod Gud; de forringe deres moralske Værd, naar de undsee sig for dem; ja de handle strafværdigt, naar de, ved deres Opførel, give Anledning til, at Andre og unddragte sig fra samme.

Anm: At en Sætning gaaer foran, vil sigé, at den maa tenkes som den første, eller som den, der indeholder Grunden til den fulgende; thi ellers kan Eftersetningen ogsaa gaae foran.

Der kan i en sammensat Periode være flere saavel Forsætninger som Efter sætninger, og Forsætningen eller Eftersetningen kaldes dersor toleddet, treleddet o. s. v.

Øss Sætning kaldes den, hvori man, forend man kommer til Enden, finder et Sted, hvor man med fuldstændig Mening kan holde op.

257. Svilke Slags Sætninger findes i følgende Stykker?

Naar Alt forener sig for at giøre den Dydige ulykkelig; naar Ulykkestilfælde berørve ham hans Formue; naar Osden bortriver hans bedste Venner; Bagtalere og Misundere undergrave hans Ere;

Sygdom svækker hans Kræfter; fort:
naar Alt, Venner, Lykke og Hælbred
forlader ham: saa forlader dog Troen
paa Gud og paa Dydens Værd ham
ikke; med sikkert Haab seer han en
bedre Udvikling af sin Skæbne imøde.

258. Ivar den Vidfadme — det er den, som
favner vidt — kaldtes saa, fordi det lykkes
hos ham at tilfredsstille sin Herrestsyge
og Ærgerrighed. Det lykkedes ham.
Han udviede sin Magt over den største
Deel af Landet; derfor sik han dette
prægtige Navn; derfor er han bekjendt
som en af Mordens mægtigste Konger.
Men Historien blænder os saa ofte; det
Glimrende forvilder os, og vi forledes
saa let til at beundre den mægtige Voldsmann,
fordi vi, som ikke længer føle
hans trykende Haand, blot forestille os,
hvad Kraft der behøres til at opnæae denne
Vælde; vi Ære ham blindt hen, fordi
han vidste at gjøre sig frygtet; og vi
gjøre os ligesom Umage for at glenme
i affyelige Midler, han som oftest
maatte bruge for at opnæae sine Hensigter.

259. Et Søsslag under Bornholm blev
Otto Nub, efter mange Tapperheds
Prøver, fangen, og fort til Stockholm.
Da han havde været der nogen Tid,
blev han forestillet for Kong Erik på
Vadstena. Erik, som i det Dieblik, han
saae Nub, erindrede sig al den Skade,
hans Glaade havde lidt ved denne kjække
Mands Tapperhed, glemte den Agtelse,
han skyldte endog sin Fiendes Fortjenester,
begyndte at hebbrede ham hans Forhold,
og true ham paa Livet. Nub lod sig ikke
forsørække, fordi han var fangen, men
svarede: "at han var en indfødt dansk
Mand, der harde svoret sin Konge
Huldstab og Trostab; at han ikke skam-
mede sig ved at have fægtet af vderste
Ævne for Kongen og Hædreneriget, og
"at det var allene Lykken, der havde
"forbudet ham at overvinde sin Fiende,"
Kong Erik, endnu mere forbittret ved
dette Svar, greb til sit Sværd, for at
gjennemstikke ham; men Claus Erichsen,
en Svensk af ædel Tenkemaade, var
tilstede. Han kastede sig imellem; og
forestilde Kongen, at det var ikke saa

ledes man burde begegne en ejek, tro
og ørekjer Søemand.

Udm: Flere saadanne Stykker kunne epgives af Læsebogen; Disciplerne aſſtrive dem og an-
merke ved hver Sætning især til hvilket
Slags Sætninger den hører. Undertiden
lader man dem og selv forfatte Exempler, især
paa Perioder. Det er og en nyttig Øvelſe
at opfleſe Perioder i grammaticalſke Sætnin-
ger, og at forvandle grammaticalſke Sætnin-
ger i Perioder; et Exempel derpaa findes i
Vadens Udtog af hans større danske Gram-
matik, Pag: 90, § 4.

XXX.

Det er en nyttig Øvelſe at udtrykke
en og samme Sætning med forskellige
Ord, man vinder derved Færdighed i
Udtrykket og Sprogrigdom.

Følgende Sætninger udtrykkes eller varie-
res paa fire eller flere forskellige Maader.

260. Solen eplyser og varmer Jorden.

Jorden foder og klæder Mennesket
En Due kan velte et Læs.

Det er meget nyttigt at kunne skrive.

261. Jeg glæder mig ved at see dig igjen.
Det er godt for Sundheden at gjøre sig
Bevægelse.
Det er en undværlig Kunſt at kunne læſe.
Erfaring er en god Læremester.

262. Vinteren har ogsaa sine Forneſſer.
Foraaret, synes mig, er den behageligste
Årstdid.
Fornuftige Mennesker finde Smag i gode
Vogers Læſning.
Tidligt i Sengen og tidligt af Sengen
gjør Mennesket sundt, klogt og rigt.

263. Mange Mennesker ere friskere om Som-
meren end om Vinteren.
Beskedenhed er mere fortryllende, end
Skjynhed.
Høflighed udretter meget, og kostet ingen
Penge.
Evigt kommer kun af Stolthed.

264. Ikke Alt, hvad som glimrer, er Guld.
Amphibier kaldes de Dyr, som kunne leve
baade paa Land og i Vand.
Koen er et af de nyttigste Dyr.
Vi bør opoffre Alt for Fædrenelandet.

265. En fugl i Haanden er bedre, end ti
i Lusten.

Herrens Dine gjor Hesten fed.

Man har ikke længere Fred end Naboen vil.
Det er let at sejre Nemmer af en An-
dens Hub.

Num: Discipelen afferiver en efter anden af
disse Satninger, og sætter nedenunder sine
Variationer; f: Ex:
Han er født i Bergen.

1. Han saae første Gang Lyset i Bergen.
 2. Bergen er hans Hødested.
 3. Han kom til Verden i Bergen.
 4. Bergen har frembragt ham.
 5. Han er en Bergenser.
-

XXXI.

Naar Ordene sættes i den Orden, at
Subjectet staer først, derøfter Prä-
dicatet, og endelig Objectet, saa Fal-
des denne Ordfolge den grammaticalske.
Staae derimod Ordene i en anden Orden,
da Faldes det en Omstaetning (Inversion);
f: Ex: Sin flittigste og sædeligste Discipel
eller Læreren mest.

266. Ordfolgen i følgende omfatte eller knæb-
terede Satninger forandres til den gram-
maticalske.

- a. Den sødeste Glæde føler man ved at
have opfyldt sine Pligter.
- b. For at behage os smykker Jorden sig med
Blomster.
- c. Daglig viser Guds Godhed sig i Naturen.
- d. Mine Forældre, mine første Velgjørere,
skulde jeg ikke elskе?
- e. Den Glæde, som Dyden Stjænker, over-
gaaer Intet.
- f. Den lykkelige Barndom ængste ingen
Sorger.
- g. De svandt, de svante de blide Barndoms
Dage!
- h. Øse skal vi, men vi henvnes maae!
Til sidste Handedræt vi slaae!
- i. Hvo saadan Hvinod vise kan,
Ham lønner ei Guld, ham lønner Sang!
- k. Videre, end her stede, kan Midkjærhed
ei drives.
- l. Siig, hvo dit Breyß saa glat og steile
har fåvnet,
At Navnen selv et Rifter fandt beri,
Som klynkende saa rit big slot forbje,
Og ingen Pynt til Hvilested fandt levnet?

Omni Disciplerne gjøres herved opmærksomme paa Inversionens Oprindelse, rigtige og urigtige Brug m. v. Stundum kunne Sætninger, som have tilkomst til Inversion, opgives i den grammaticalske Ordfolge, og Disciplerne øves i at invertere samme.

XXXII.

Provinzialismer,

d: e: Ord og Udtryk, samt Ords Flexioner m: m:, som ikke ere optagne i Skriften sproget; men kan bruges i visse Egne af Landet.

267. Følgende Provinzialismer rettes.

- a. Frederik blev sindt igaar, fordi han ikke fik Lov at rende paa Skjæfer.
- b. En Gjetlegut sad paa Marken og gjorde Goplimer.
- c. Marie kunde ikke spitte, fordi hun havde mistet sit Nøste og sin Spittepind.
- d. Peter bragte isted en Lygt og en Dr herhid.
- e. Moderen havde sit Barn paa Fanget og gav det Tisse.
- f. Hendrik spurgte Carl om han havde

Krim, og denne svarede: det skiller ikke dig!

- g. Tag Klædelosten, som ligger enten paa Kastedraget eller Læsneren!
- h. Det træger mig, at jeg mistede min Tøse, da jeg tog det Huglerede.
- i. Vermoderen sagde til sin Versster: du maa ikke tøve saa!
- k. Jeg saae to Drenger slaast med Gladskulter, og den Enes graad.
- l. Carl stod med Doren og spurgte: Kan jeg gaae ud og drikke, jeg er saa tørst?
- m. To Mænd er brand sig, da de toge nogle Pengere, som laae paa Øvnen, og den ene undsatte sig meget.
- n. Jeg saae igaar en Gut, som ridde paa to Hester.
- o. I blandt de Ugeblader, som engang kom ud i Bergen, var eet som hedte Russ-Skriven.

Omni: Flere saadanne Exempler paa Provinzialismer kunne opgives af Læreren, eller man lader Disciplerne selv haade opfindre Exempler og corrigerere dem. Ovenstaende Provinzialismer ere nok for det meste alene brugelige i Bergen og dens Omegn; det behøves da vel nævne at anmerkes, at, hvis Bogen fulde

blive brugt et andet Sted, hvor disse Ord og former ikke ere gjængs, maa andre der brugelige sættes istedet.

XXXIII.

Fabler og Fortællinger,

der gjennemlæses nogle Gange med Disciplerne, som derpaa, efter at Bogen er lagt til side, fortælle samme skriftlig igjen.

268. En Frø, som blev forbæusset over en Øres mæiestætiske Størrelse, hvilken græsede paa en Eng i Nærheden, fik Lust til at give sig samme Størrelse. Efterat have pusset og blæst nogen Tid, spurgte den en anden Frø: "Hvad synes dig, Søster! er dette nok?" Længe fra! var Svaret. "Nu da?" Paa ingen Maade. "Men dette vil dog sikkert gjøre det?" Slet ikke. Kort: efter mange latterlige og frugteløse Forsøg, brast den ensfoldige Frøes Skind, og den døde paa en yndelig Maade.

269. En Lov beærede en naragtig Hare med sit nærmere Bekjendtskab. Men er det sandt, at en ussel galende Hane saa let kan skremme Jer Lover? Ja vist er det sandt, svarede Loven; og det er en almindelig Anmærkning, at vi store Dyr gjerne have en vis lidens Svaghed. Saaledes har du formodentlig hørt om Elephanten, at et Svins Grynten forårsager den Skæk og Gysen.

Virkeligt? afbrød Haren. Ja, nu begriber jeg og hvorfor vi harer ere sia overmaade bange for Hundene.

270. Hün Skattegraver var en meget ubillig Mand. Han vovede sig ind imellem Ruinerne af et gammelt Roverslot, og blev der vær, at en Ugle greb og forterede en maver Muus. Skikker dette sig, sagde han, for Minervas philosophiske Undling?

Hvorfor ikke? svarede Uglen. Fordi jeg elster stille Betragtninger, kan jeg derfor leve af Luft? Jeg reed meget vel, at I Mennescer forlange det af eders Lærde.

271. I Krogen af en Bondehave var engang en Nede af Myrer, som den helse sjovne Sommer hver Dag bestjærtigede sig med at samle Korn i deres Tue. Ikke langt fra hem var et Blomsterbed, hvor en stor Mængde Fluer pleiede at surre omkring, og at fornse sig ved at flyve fra een Blomst til den anden. En lidet Dreng, Bondens Son, pleiede ofte at betragte disse Dyrrs forskellige Forretninger; og da han endnu var meget ung og enfoldig, saa sagde han engang: Kan vel nogen i Verden vere saa dum som disse Myrer? Hele Dagen arbeide de, og plage sig, istedet for at nyde det smukke Veir, og at fornse sig som disse Fluer, der ere de lykkeligste Skabninger af Verden.

Nogen Tid efter blev Veiret meget koldt; Solen lod sig næsten ikke se, og Mætterne blev folde og barske. Den lille Dreng gik nu i Haven med sin Farer, og saae ikke en eneste Myre; men alle Fluerne laae hist og her adspreddte, døende, eller allerede døde; da han var meget medlidende, kunde han ikke andet end beklage de stakkels smaa Dyr, og

21

Burgee tilkige; hvad hen var blevet af Myrerne, som han ellers var vant til at see paa samme Sted. Faderen sagde: Fluerne ere alle døde, holdt de bare ligsyldige Dyr, der gjorde sig ingen Umage at samle Forraad, og ikke havde Lust at arbeide; men Myrerne, som hele Sommernen have været flittige, for at staffe sig Fede til Vinteren, ere alle levende og friske; og du vil faae dem at see igjen, saasnart det bliver varmt Veir.

272. En Herremand vilde følge en Møller noget Korn. Medens de stode og snakrede med hinanden, faldt Møllerens Vine paa to Ringe med tindrende Stene, som Herremanden havde paa Fingeren. "Ah," sagde han: "det er smukke Stene; hvor meget indbringe disse Stene dem vel?" Intet, svarede Herremanden; til nogen egentlig Nutte ere de ikke. — "Naa," svarede Mølleren, "saa har jeg dog et Par bedre Stene. Med mine Møllercene fortjener jeg aarlig nogle hundrede Rigedaler."

273. Cyrus var en siden Dreng med meget gode naturlige Evner og et godhjertet Sindelav. Han havde forskellige Lærere, der sagte at bibringe ham alt, hvad det var godt, og han blev opdragen i Selskab med flere Drengebørn, der omrent vare af lige Alder med ham.

En Aften spurgte hans Fader ham, hvad han havde beslitt eller lært den Dag. Kjere Fader, sagde Cyrus, jeg er i Dag bleven straffet fordi jeg har domt uretfærdigt. Hvorledes det? spurgte Faderen.

Der var to Drenge, svarede Cyrus, hvoraf den ene var stor, og den anden var endnu lille. Nu hendte det sig, at den lille Dreng havde en Kjole paa, som var meget for stor til ham; den store Dreng derimod havde en paa, der næppe nædede ham til Hosterne, og var ham overalt meget for snever.

Denne gjorde derfor den lille Dreng det Forslag, at bytte Kjole med ham; da sagde han, vil vore Kjoler passe os begge; thi din Kjole er ligesaa meget for stor til dig, som min er for lille

til mig.

Den lille Dreng vilde ikke indgaae dette Forslag; den Store tog derfor hans Kjole fra ham med Magt, og gav ham sin igjen. Just som de tætteedes derom, kom jeg gaaende, og de blevne enige om at vælge mig til at dømme imellem dem. Men jeg denne, at den lille Dreng skulde beholde den lille Kjole, og den store Dreng den store Kjole; og for denne Doms Skyld straffede min Lærer mig. Og hvorfor det? spurgte Cyrus's Fader; passede ikke den lille Kjole bedst for den lille Dreng, og den store Kjole for den store Dreng?

Nigtig nok; svarede Cyrus; men min Lærer sagde mig, man havde ikke udnevnt mig til Dommer, for at undersøge, hvilken Kjole der passede bedst for enhver Dreng; men om det var ret, at den store Dreng tog Kjolen fra den lille imod hans Villie; jeg havde dersor affagt en uretfærdig Dom, og fortjent Straf.

274. En Mand havde en Kurv Kaal, en Buk og en Ulv. Med disse kom han til en Flod. I den der værende Våd var der kun Rum for Manden og en af de øvrige Ting; thi den var meget lidet. Vildeste han bringe Ulven først over til den anden Strandbred: saa aab imidlertid Bukken Kaalen. Hvis han først satte Bukken og derpaa Kaalen over: saa kunde Bukken have spist Kaalen. Vildeste han bringe Ulven over: saa havde denne anfaldet Bukken, medens han hentede Kaalen. Desvagt bragte Manden alle Tre lykkeligt over Floden. Hvortedes han sig ad?

275. En Landsby blev tilligemed al den indhøstede Sæd lagt i Aske af Lynilden. To Bønder af Menigheden bleve sendte til den omliggende Egn for at bede om Hjælp for disse Forulykkede. Iblandt andre Steder kom de en Morgen tidlig ind i en velhavende Bondes Gaard. De fandt Manden udenfor Stalden, og hørte, da de nærmede sig til ham,

hvortedes han alvorlig satte Karlene i rette for, at han havde ladet de Seler, som havde været i Brug Dagen tilsorn, ligge Natten over i Negnen, og ikke bragt dem i Husse. "Hører Du, hvor den Mand tager det noje, sagde den Ene til den Anden, her vil ikke vante meget!" Nu blev Bonden de Fremmede vær, og imedens de gif ind i Huset med ham, fortalte de ham deres Vanheld og anbragde deres Begjering. Stor var deres Forundring, da han strax gav dem en anseelig Foraring i Penge, og endnu lovede at sende den forulykkede Menighed ligesaa meget i Sædekorn. Da de kunde i deres taknemmelige Bevægelse ikke afholde sig fra, under Frokosten at tilstaae for deres Belgjører, at hans Gavmildhed havde været dem saa meget mere uventet, da de formedesst en Grettesættelse, han forhen havde gjort Karlén for en ringe Ting havde holdt ham for meget nojeseende.

"Kjære Venner!" var hans Svar, "just derved, at jeg holdt tilraade med Mit, kom jeg i den lykkelige Tilstand,

at kunne være velgjørende."

276. Tre Drenge, som tilsammen vogtede en Flok Svin, talte med hverandre om deres Adelsmands Lykke. Jeg, sagde den Ene, vilde kjoбе mig et Par Skoe og Stromper, dersom jeg var Adelsmand. Ej! svarede den Anden, jeg vilde heller hver Dag spise Steg og drikke mig et Krus godt Øll. Og jeg — ved I, hvad jeg vilde gjøre? sagde den Tredie — jeg vilde holde mig en Hest, og drive Svinene til Hest. Hvad kan man vel, af disse tre Drenge's Tilbørligheder, slutte, at der er bleven af Enhver af dem?

277. To gamle Koner, som troede fast paa Spøgeler, Gjengangere og alt saadant, kom hinanden i Mode paa Marken om Natten. Den Ene kom fra en Mølle og gik til Byen; den Anden gik fra Byen og til Møllen. Da de nu kom nær henimod hinanden, holdt den Ene den Anden for et Spøgelse, og Ingen af dem dristede sig til at gaae videre frem.

ab; men saasnart den Ene gif tilbage, rykkede den Anden gauſſe sagte efter hende. Derved blev de endnu mere forſtrækkede, saa at tilſidſt Ingen af dem vovede at gaae af Stedet. Ekjelvende og bævende blev de altsaa staende, og gloede paa hinanden, indtil Dagen brød frem, og see! — da var det to gamle Koner, som kjendte hinanden meget vel. De loe nu begge selv af deres Frygt; men da de ikke kunde tie med hvad der var hændet dem, blev de og til Latter over hele Byen.

278. En Præst i Ærge var bleven hemsøgt af en Eventyrkrammer, der mættede ham uophørlig især med Fortællinger om sine Farer paa Æsen. Præsten taug længe, men da det endelig gif forvidt, tog han gauſſe alvorlig Ordet: "Det er virkelig vist," sagde han, "at man kan meget let komme til Ulykke paa Æsen. De veed, jeg har en stem lang Sognevei, men jeg kan komme over Elven herhenne. Der kører da for to Nar siden jeg og min Kone,

og min eldste Datter, og Drengen, der slædder, i en stor Slæde, jeg har ladt mig gløre til fire Personer. Men, som vi komme midt ud paa Isen, saa havde nogle Hissere været ude, og hugget en Vaage i Isen, og der var frosten til igjen, og der var falden Sne ovenpaa, saa den var ikke at see; der styrte begge Hestene i med eet, og trække Karl, og Slæde, og os med under Isen efter sig."

Her taug Presten. Eventyrfortælleren, som havde det tilsalles med sine Professionsbrødre, at han selv var saare sceptisk, skjondt han fordrede en blind Kusværtss af alle andre, ventede lidt paa, at Presten skulle bringe Historien til Ende, for at overtyde ham om, det var ikke muligt; men da denne blev ved at tie, spurgde han endelig: "Men hvordan kom de op igjen?" "Vi kom ikke op," svarte Presten ganse alvorlig: "vi druknede alle sammen." Eventyrfortælleren mærkede, hvad Klokk'en var slagen, og taug.

279. En rommerst Kone blev, formebest en Fortrylse, fastet i Fængsel og bramt til

at bøe der af Sult. Den, som bevogtede Fængslet, var en medlidende Mand, og tillod hendes Datter daglig at besøge hende; men undersøgte noie, førend hun blev indladt, at hun ingen Levnetsmidler havde med sig. Imidlertid hengik nogle Dage paa denne Maade, og Fængselvogteren forundrede sig over, at Datteren endnu kom for at besøge Moderen, hvem han allerede ansaae for død. Han stod derfor paa Kuur, for at see, hvad de forstod sig, og fandt til sin store Forundring, at Moderens Liv den hele Tid havde været opholdt ved Datterens Melk; Moderen havde nemlig daglig diet hennes Bryst. Dette blev indberettet Dommeren, som udvirkede en Frikjendelse for Moderen; og det var ikke nok, at man gav Datteren sin befriede Moder tilbage, man gav dem og begge en aarlig Pension for Livstid. Fængslet blev nedrevet, og paa det Sted, hvor det havde staet, blev opbygget et Tempel for barnlig Kjærlighed.

280. En Gjerrig, som var død og ulysigt begrabet, kom til Styres Strandbred, og bad at maatte sættes over med de andre blander. Charon forbredte Færge-lønnen, og blev ikke lidet forundret, da han saa, at den Gjerrige, istedet for at betale den, kastede sig ud i Floden, og svømmede over til den anden Side, trods al den Krig og Modstand, der skeede.

Hele Undervedenen var i Oprør, og enhver af Dommerne tankte paa en Straf, passende for en Forbrydelse, der var saa farlig for Indtægterne i de Dødes Rige. "Skal han vorde lantet til Klippen ved Prometheus? Eller øse Vand med Dænaiderne? Eller hjælpe Sisyphus i at rulle Steinen?" "Nei," sagde Minos, "intet af alt dette; vi maae udfinde en strængere Straf. Lad ham sendes tilbage til Jorden, for at see den Brug, som hans Arvælger gjøre af hans Rigdomme."

Nun: Dette Slags Stiilovesser har fortrinlig Nutte. Man læse, som sagt, disse og flere Stykker af den danske Læsebog nogle Gang med Opmærksomhed igjennem med Disciplerne

og lade dem derpaa, naar Bogen er laaft hen, skriftlig fortælle dem isjen i Skoletimen. Etundum kunde man, forend de begyndte at skrive paa Etukket, lade dem mundlig fortælle det, og derved forebygge og berigtige adskillige Fejl, som ellers ville indlobe under Mårdedibelsen. Til de opagne Etukker sætte Disciplerne en passende Overkrist eller Titel.

Med de ældre Discipier kunde man stundum gennemgaae enkelte Stykker af Wallings Bog om store og gode Handlinger, og gjøre dem opmærksomme paa denne vor sande Classikers ønde Simpleshed og øvrige Skjønheder, og derpaa lade dem forsuge paa at efterligne samme. Maat Opsatsen er færdig, gjore man Sammenligning! Hvilken gavnlig Indsydelse dette har paa Stilens Dannelse, veed jeg af egen Erfaring i Skolen. Saaledes gjorde Franklin med den engelske Tilstukuer. "Jeg tog, siger han, enkelte Stykker, brakte Indholdet af enhver Periode i et fort Udtog, og lagde derpaa Alt for et Par Dage tilsidste. Herpaa prøvede jeg, uden at aabne Bogen, igjen at stille den hele Opsats frem og indklede enhver Tanke, saa som den stod i Bogen, i dens hele Fylde; idet jeg betjente mig af de Ord, der nu fremhød sia for min And. Derpaa sammenlignede jeg mit Arbeide med Originalen, lagde Mærke til mine Fejl og forbedrede dem."

XXXIV.

Følgende Digte omsettes i Prosa.

281. Hansemann.

En Fabel.

Den lille bitte Hansemann
Var lidet af Statur, af Navn og af
Forstand,
Men af al denne Lidenhed
Blev Hansemann om sider kledt;
En Stoel bestiger han; man fande ham
grumme stor!
Det er kun lidt endnu, tog han til Ord;
Jeg Bjæmpe blive skal! Han klavred
paa et Bjerg,
Og syntes kun en Overg!

282. Katten og Sunden.

"Jos to Herren vist et Var
Trofaste sande Venner har."
Saa Mitis en Dag til Philar sagde.
"Saamænd! om du og jeg et var,
Ham Muus og Dyre obelagde.

Vi begge gjør alt hvad vi kan;
Enhver sin Pligt med Lyst opfylder.
Os begge da den gode Mand
Liig Kjærlighed til Gengeld sylder.
Imidlertid med Sorg jeg seer,
Du stedse dog meest undet er."

"Men," svarte Hunden, "sæd' at kige,
Vi er just ei saa ganske lige."

"Hvad? Naar du væger ved hans Dor
Og hver forægtig Lyd anmelder,
Mon jeg da ei min Nunde gjør
Fra højten Loft til dyben Kjelder?

"Men viid, vor Lon er ikke liig;
Hvad Fode man vil give mig,
Dermed maa jeg fornicket vere.
Men du kan dine Muus fortære,
Og i din Nunde spække dig.
Min Herre veed, min Trostabs Iver
Er fri for Egennyttheds;
Din Ejendom Profiter giver;
Den bør du ikke bronte med."

* * *
Mit Barn, hvad Pligt du kan udøve
Imod et elsket Fædreland,

Hvad Gode du gjor mod enkest Mand,
Se vel til, at det holder Prove,
At Eaennyttes lede Mand
Ej syrer en veldædig Haand.
Du lovlige Fordeel ior forene
Med vaagen Flid til Andres Gavn;
Du endog lønnet kan fortjene
En nidsær, nyttig Borgers Mavn;
Men Daad, big selv til Gode kom,
Din Mund hør aldrig tale om.

283. Urtegaardemanden.

Naaer Lerkens høie Morgensang
Sødt dirrende i Lusten klæng
Og froe den nye Dag forkyndte,
En Planters op fra Lejet stod,
Med Langsel. Huns og hjem forlod,
Og til sin Urtegaard sig flyndte,
Saae, hvor de Spiret sesod sig frem,
Og sang, og takked' Gud for dem.

Han usortrøden gif, og kom,
Og planted' dem saa varlig om,
Og passed' dem, og gav dem Væde.

Naaer Solen til, den straalte ned,
Naaer langsom den i Havet gleed,
Han skued' beres Væk med Glæde;
Men nærmest' Mattens Kulde ssg.,
Han dækked' dem saa smuelig.

To Drerge saae den Planters Hærd,
Og fandt det usle Straæ ei værd
Saa megen Omhue, Flid og Moje;
Mand — raabte de — see Høi og Dal
Med Blomster prydet uden Tal,
Og tusind Farver for dit Hie;
Dog vil du her saa misomt gaae
Og passe dette stakkels Straæ!

Born — svarte Manden med et Smil —
Med Eiden S erfare vil,
Hvad Gavn min Straæben mig tilbyder;
Da skyder Spiren frodig op,
Og Blomsten kneiser paa dens Top,
Og smilende min Have pryder,
Og Tankeñ: den sesod frem ved mig!
Gjør Blomsten dobbelt ynderlig.

Men, kjære Born! et Billed' seer
Paa Eder selv i Planten hér!

Og lægger Mørke til min Tare:
 En Fader uafsladelig
 Hør Eders Vel bestræber sig;
 Jeg kan endnu ei Frugter bare;
 Men stræber, at engang med Fryd
 Han seer sin Lon i Eders Døde.

284.

K e n a n z e .

I Dalens Øfjed en Hytte lade,
 Ved Bredden af en Kilde;
 Dens Væg var Leer, dens Tag var Strae,
 Dens Hægn var Roser vilde.
 Dens Eiers Lob var Fattigdom,
 Dog var han glad, thi han var front.

Kun ringe var hans Hjord og Land,
 Hans Brud ei aatte Frende;
 Hun var saa arm, saa god som han,
 Og derfor tog han hende.
 Kun Tak til Gud, ei Klage lad,
 Bed Kildevand og sparsomt Brød.

En Føraars Aften da han sad
 Ved Hytten med sin Qvinde,
 Nu, Kone! sagde han saa glad,
 Nu veed jeg Maad at finde,
 Og vi kan lindre Brødres Nød,
 Endskjont Gud gav os sparsomt Brød.

See hist den Vei i øde Sand;
 Og trindcom nogen Hede,
 Der maa den trætte Vandringemand
 Om Ly forgjæves ledé.
 Om vi kun plante der hvert Aar
 Et gavnligt Træ hver Høst og Vaar;
 Knap gryer den næste Morgenstund,
 De froe til Arbeid ile.
 Nu staer en sval og løvrig Lund
 Til trætte Vandrers Hvile;
 Der lagde man og deres Been,
 Men der er ingen Mindessteen.

285.

F r e d e n !

Mildt Freden gaaer over Øerg og Dal,
 Saa lystige Viser der quæder;
 Den følger Pærker og Mættergal,

Den Hjorden elffer i lune Stald;
Ei Græsset ned den træder.
Den Sædemand legger Kornet ned,
Det heges og pleies af bliden Freb.

Sra flyggende Green rødme Frugterne froe,
Og drage den neder til Jordens.
De saftige Druer paa Ranken groe,
Og fylde er alting i Lade, i Loe;
Og tisold formeerer sig Hjorden.
Hvad har al den helsige Rigdom frembragt?
O, det har Fredens befrugtende Kraft!

Soldaten vil gribe Lykken, som flyer,
Døg flyser i vilden Harme.
Dog kasser han ofte, mens Vaabenet gnyer,
Til Hjemmet sit Blik; dithen han tyer;
At døe i Fredens Arme.

S stillen Hytte, ved Qvindens Favn,
Priser han Fredens velsignede Navn.

Vi Alsteret byder den Bruden gaae,
Og vinker til lystige Dandse;
Den staaner de Store, den staaner de
Smage;

Den synder Oldingens Volker graat
Med sine Oliekrabse.

Dg synker i Muld de gamle Seen;
Så sætter dem Freden en Mindesteen.

286. Det danske flag.

Du Dannemarks Flag!

Dig følge den Hæber hver kommende Dag;
Som altid dig fængte i herligste Glads,
Maar Heltenes fægted' for Seierens Krands!
Hvad kunde de gædret, til dig naar de saaet,
End ribbedelig Slæae?

Den Øseløve: Ju e t,
Af brændende Ild før din Være saa fuld;
I Kampen ved Kjøges nævnfundige Bugt,
Hvor gav han da Svensken tilbørlige Tugt;
Møns Dannemærk Skibe, og Sjælland har
Havn;

Ei glemmes hans Navn.

Og Trolle, som stod
Syv Timer i Slaget med rindende Blad,
Og tre Gange brød gjennem tre Gange fleir',
Og vandrede siden med skuldret Gevær,
Gif blodig fra Slaget til landlige Gaard
Udmakket af Saat!

Og Kjæmperen: Kub,
 Som forbred' den taflede Goliath ub,
 Det Uhyre: Magelos, Svekerens Trost,
 Og slog det saa længe paa Sider og Bryst,
 At Arme det rakte for førende Trop
 Til Kjæmperen op!

Og Oldingen: Schram!
 Naar ængstede Fædreland forbrede ham
 At rødde dets Lande, at frelse dets Born
 Fra feidende Greve, fra lybekfse Drn,
 End fleed han sig los af sin unge Bruds
 Arm,
 At hævne dets Harm.

Og trondiske Thor,
 Blandt Dannemarks Hæste saa stigende stor,
 Som, naar han nedtordned' og tændte sit
 Lyn,
 Fremviste for Svensken saa grusomme Syn,
 Og svømmend med Kaarden ved holdende
 Land
 Fra fiendtlige Strand.

Hvo regner dem op:
 Paa nordiske Vande den Gækjæmpe
 Trop? —

Der har Lyft at lade sig fragte.

297. Det var onskeligt, at Huseieren paa Kn
 sengaarden uden for Huset M. M. ville
 være saa god og lade henlægge det
 paaankede Nendestensbredt i Bladet
 No. 314.

298. I B. er nogle Havne tor Sjællandst Br
 gebrænde; som har sadt paa et Loft
 siden i Sommer, og kan selv sætte det
 i Havn paa Stedet.

299. Et store F. er et Stykke hjemmefort
 Bosser, en Borger Officer Kjole, som
 ikke er vendt, og 2de Fruentimmer,
 en hvid og en sort, tjenlig til Confir
 mander, er tilkjøbs for billig Pris.

300. En ung Borgerdatter, som har tjent 2½
 Aar hos et Herstab som Stypige, og siden
 har grundig lært Skrädersyning, hun
 er foruden en ypperlig Skribent ligeledes
 i Regning, en reen Læsere, samt Stop
 ning, Strikning, Linnedsvening, Brode
 ring, og noget Fransé, ønsker sig en
 Condition som Stuepige paa Landet eller
 i Byen helst hvor der var Pigehorn;
 hun er hos Forældrene i B. No. *.*

201. Der var en gang en Mand, som handlede med Drægter. Da kom han til Byen og vilde sælge noget Kalve til Slægerne i Byen. Og da han havde solgt dem, og da det var for sent at gaae hjem, nu sagde han: vi ville spille sammen Kort enkund, og da tabte han; saa spilte de hele Middagen. Og da han skulde gaae hjem om Middagen Klokkens syv, da havde han løst Alt, Pengene og Uthæd også.

302. Da Carl den 10. var i Sverrig løste Curtius, og endnu var et Barn, og man spurte ham om Alexander den Store, hvad han syntes om ham. "At jeg vil støne ham, tenker jeg," svarede han. Men han kun har levet i 32 Aars. "Nu, er det ikke, spurte Prinsen, nok, naar man har erobret Kongeriger?"

203. Corteglio var født i Armidens Øjeb, en af de største italienske Maestre, og havde lært sig selv at male. Han havde ingen anden Lærer end sit egen Genie, men opnagede en stor Fuldkommenhed dog

i Malerkunsten. Da han ikke havde haft Lejlighed at sammenligne sine Arbeider med store Mesters Arbeider. Han kendte ikke sine egne Talenter; han vidste ikke vor stor han var. Raphael's Dioes gjorde ham, efter at reise til Rom, besyrlig. Da han længe havde betragtet denne Mesters Malerier, han raabe af edel Selvsølasse fuld: "Jeg er ogsaa Maler!"

304. Den spartanske Lovgiver Lykurgus blev slaget af et ungt Menneske i et Oprør i Ansigtet med en Stok, ved Navn Alzander. Da han nu vendte sig om til Folket med det blodige Ansigt; Vorgerne som blev saa forbittrede paa Alzander, at de overleverede ham til Lykurgus; at han kunde henvne, som han bedst syntes, sig paa ham. Han tog det unge Menneske, men gjorde ham set ikke noget ondt, med hjem med sig; eller talte til ham et ondt Ord. At han nu skulde tjene hos ham istedet for den Slave, befalede han kun ham, som han for samme Aarsags Skyld havde affrediget.

Det unge Menneske gjorde, hvad blev befalet ham, villig; han blev hos ham og spiste med ham. Da han nu saas Lykurgus's Sagtmødighed og Edelsmødighed, han fik en stor Hviagtelse for ham, og hans strænge Leveniaade, og hans utrættelige Flid; og sagde overalt til sine Venner, hvorledes Lykurgus hverken var haard, men den venligste Mand af Verden, eller egensindig. Denne store Mand's Exempel virkede paa den Unge saamiget, at han blev det artigste og bestedense Menneske, istedet for han for havde været hidsig, vild og egensindig.

Anm: Om dette Slaas Stilevæsser saer Gedike: "Istebet for gode Monstre til Eftersigning, forelæse Bareren stundum noget Feilsfuldt; ja Slet, for at vase, hvorledes man ikke bør skrive. Han maa derved lede sine Discipler saaledes, at de selv bemærke Feilene, derpaa lade dem forsøge paa Omarkéldelsen; og endelig selv lægge Haand derpaa. Til deslige Omarkéldelser kunne og de svaaere Meddisciplers Udarbejdelsers tjene; eller for en hsiere Classe Stilene i en lavere Classe. Thj denne Øvelse, der skærper baade Smagen og

Dommekræften, er af fortrinklig Nutte ogsaa for den hsiere Classes Disciple. Allerede Quinctilian (l. 2, 5) anbefaler denne Methode: Ne id quidem inutile, etiam corruptas aliquando et vitiosas orationes legi psalm pueris, ostendique in his, quam multa impropria, obscura, tumida, humilia, sordida, lasciva, effeminata sint: quae non laudantur modo a plerisque, sed (quid peius est) propter hoc ipsum quod sunt prava, laudantur. — Nec solum haec ipse debet docere præceptor, sed frequenter interogare & judicum discipulorum experiri." Man seer at Quinctilian i ovenstaende egentlig anviser slette Taler til denne Øvelse, og for de albre Discipler i vores Skoler agter jeg samme endnu passende til dette Brug. Vor Litteratur mangler ikke hverken slette Taler eller Afhandlinger, der skundum, under Leverens Veiledning, kunde undervises. Disciplernes enten mundtige eller skriftlige Bedømmelse og Correcetur.

XXXVII.

Exempler paa Evetydigheder i Uttrykket.

305. Hans Ven blev ham til, at han havde vundet det store Lot i Lotteriet.

306. Selskabet var saa afspredt, at Ingen
hørte min Tale.
 307. Hvem elster den Gjerrige?
 308. Jeg har visse Midler i Hænde.
 309. Jeg har overseet deres Udkast.
 310. Deres Ven har meldet sin Fader, at hans
Broder kaer paa Gravens Bred, og
og at han haaber Alt af hans Stand-
haftighed.
 311. Han beskrev Gronland meget skjønt.
 312. Men alkas drev Kærene brælende over Engen.
 313. Jeg har hørt det af en vis Mand.
 314. Han tog ikke bet mindste, den Karl.
 315. Hjorden vederqvæger det unge Baargræs.

Anm: Flere Deslige kunne opgives og affris-
frives af Disciplerne, der ved hvært Erexmpel
angive Karsagen til Etvetydighederne. Møgle
af de følgende Afdelinger kunne og opgives dem
til Rettelse eller Omarbejdning.

XXXVIII.

Prove paa en vidtsvævende og
taabelig Stil.

316. Aar 1681 den 15de Juni ere de
anselige Lygter, som nu ere opsatte og

kaae paa alle Gader og Streder i Kjø-
benhavn til Oplysning for alle dem, som
i deres lovlige Ærinde kunde være fors-
aarsagede og besidde til at gaae paa
Gaderne og Strederne om Aftenerne og
Matten, saaog at betage Skarns Folk desto-
bedre Leilighed og Anledning til at sve-
deres Ondskab og Skarnagtighed i Aftens
og Mattens Mørke, først blevne opsatte
til saa nyttig, forneden og gavnligt et
Brug.

317. Engstelig at eftersorke, hvem de
første, de ældste Indvaanere af Italien
have været, og hvorfra de maatte være
komme, ere Smæting, Bagateller og
Marrespil, hvorom vi ikke kunne bekymre
os. Thi det er sikkert ikke Umagen
værd lange at drete sig i Cirkelen af
gamle Folkeslag, hvis Oprindelse og Hi-
storie altid vil blive dunkel og fabelagtig.
Hvem derfor ligefrem og med Visched
vilde sige: Italien er i dette eller siunt
Kor under Peer eller Pouls først blevne
besat, og lidt efter lidt befolket, han

vil paastaae noget Ubevislige, og gjore
sig latterlig hos forstandige Folk. Thi
man veed aldeles ikke vist, hvø der først
har besat denne Halvø.

XXXIX.

Prove paa det Barnagtige i Udtynket.

318. Sexten Kongeriger, og dog blot elles
ve Konger? Hvorledes gaaer det til? Ganske naturlige. Betænker Eder engang,
hvorledes det vel kan gaae til! Ah,
nu begriber jeg det! Mogle Konger have
kanstee to Kongeriger tilsammen? Rig-
tig, saa er det!

IL.

En feilagtig Parenthes.

319. Hvis jeg tor troe, (dog — hvorfor
skulde jeg ikke det, da jeg allerede har
saa mange Beviser derpaa (hvorpaa?) —)
at De er min Ven.

ILI.

320. Umuntig Bidlefestighed i Udtynket.

- a. Han tog en Tang, som bruges til at tage
Sild med,
istedet for:
Han tog en Sildtang.
- b. Han blev anmodet og bedet om en Skjærv
af hende, som havde bragt ham til Verden,
istedet for:
Han blev bedet om en Skjærv af sin
Modter.
- c. Spillesygen, som bringer Menneskene i
Fordærvelse,
istedet for:
Den fordærvelige Spillesyge.
- d. Et Saar, som foraarsagede ham Doden,
istedet for:
Et dødeligt Saar.
- e. En Esterretning, som satte ham i Skrak
og Angest,
istedet for:
En skrakkelig Esterretning.

- f. Et Kammer til at have Spisevaree i,
istedet for:
Et Spisekammer.
-

ILII.

Feilagtige Constructioner.

321. Det behagede den Almægtige, paa en Reise fra Bergen til Kjøbenhavn, at bortkalde min Son.
 322. Han kjøbte mange Bøger, som han fortryder, paa Auctionen, som han igjen vil selge.
 323. Jeg maa bede Dem undskynde, min Son er i Dag syg, at han ikke kan komme paa Skolen.
 324. Han spiste gode tre Netter Mæd.
 325. Han henvedte der behagelige fire Aar.
 326. Lyset fortører sig, ved at lyse for Andre, selv.
 327. Jeg har nylig lært hans Broder at fjende.
 328. Nogle Bøger, har han, som lage paa Bordet, mistet, da han gik ud.
 329. De kom tusind Mænd stærk imod Byen.

330. Kongens Frederiks den Sjettes Høfudsdag.
 331. En Mand og Barn udretter ikke lige meget.
 332. Der blev fastede ind mange Bomber i Byen.
 333. Det ere de aabne Byer, som staar mest fare i Krigstider.
 334. Jeg advarer Enhver, at betroe min Son Inet.
-

ILIII.

Prøve paa en vidtsvævende og dunkel Sæil, med mange indskudte Sætninger.

335. Den hamborgske Udgave, der hedder saa, fordi Hamborg er dens Forlagssted; men som ogsaa anses som en lauenburgske, fordi den er trykt i Lauenburg, og som formodentlig er udkommet ved den store Fabricius's Foranstaltung, og under hans Opsyn, den hamborgske Udgave af Fortegnelsen over det thuanse Bibliothek har Coller, hvilket og Jugler bemærker, villet gjøre mistankt, som meget feilagtigt eftertrykt.
-

ILIV.

Prøve paa det Lave og Nøbelagte i Udtrykkes, af et tydst Sørgespil.

336. Bianka. Umeneste! har jeg ikke født dig en Datter?

Alonso. Forbandet være den Stund, da du følte mig hende! Du kunde ligesaa gjerne have født mig den lede Satan. Bianka. For at give dig en troe Kopie af dig selv; ikke saa?

Alonso. Eic nu! det begynder at koge e. s. v.

ILV.

337. Feil mod Belclange.

1. For mange Consonanters Sammenstød: Han skrev et danskt og et tydskt Brev om Mennesklighedens Ellighed.

2. Niim: Han kan mange Gange blive bange for den svageste Lyd. Jeg veed vel, jeg et er saa følsom som Somme. Ofte har du bedet mig, at jeg skulde skrive

til dig om den rædsomme Krig, der ved Misunderes Svig saa frygtelig har ude breder sig.

3. Status, d: e: To Vocalers Sammensløb i to forskellige Ord: f: Ex: O Ole! Du Ugudelige! I Ivrig!
4. Alliteration, a: Rim bogstaver: Bar-dig da den Død, du døde!
5. To eller flere Genetiver efter hverandre: Han har skrevet en Bog om Pigeboerns Opdragelses Magts paaliggenhed. Brevets Stils Kjedsmeligheds Aarsag.
6. For mange Enstavelses Ord efter hverandre: Jeg blev ei lidt glad, da jeg traf dig, min Ven! paa det Sted, hvor vi i et Aar har nydt saa mangt glad Drieblik.
7. Det samme Ord brugt for ofte i een og samme Periode: f: Ex: En Dag, da Jobs Hørn varne forsamlede i den oldste Broders Huis, kom der et Bud til ham, som sagde, at Fienden var falden ind i Landet; strax derpaa kom der et andet Bud, som sagde, at Lynsilden havde drejet hans Haar; derpaa

kom et tredie Gud, som sagde, at Kal-
daerne havde bortrøvet alle hans Name-
ler; og endelig kom et fjerde Gud, som
sagde, at en Storm havde omkastet Hus-
set, hvori hans Børn vare forsamlede.

ILVI.

Prøve paa en ubesteden og smaglos
Skrivemaade, af en ung tyd^t Læge.

338. Endtu megen Fortjenesse er tilbage;
Verden bør kjende den!!

Teg er det medicinste Publicum ikke
mere saa ganste ubekjendt. Man kjender
mig af nogle Afhandlinger, om hvis
Verd jeg ikke kan domme; men som Hof-
raad Baldinger dog har fundet ver-
dige til at indrykkes i hans bekjendte
Magazin. Disse vise for det meste Gan-
gen og Maaden, paa hvilken jeg har
studeret Videnskaberne, for hvilke jeg er
indtaget af saadan Enthusiasmus, at jeg
her aflagger et høitideligt Læste for den
hele Verden, ikke for at hvile, for jeg
har bidraget saa meget til Lægevidenska-

bens Forbedring, som Gud giver mig
Hands og Legems Kræfter til, o. s. v.

ILVII.

Figurlige Udtryk, som forklares.

339. Lasten i Purpur. — Den melobiske
Skov. — En glad Dag. — Et philosophist
Aarhundrede. — De Dodelige. — Han
er en Homer. — Han er en Titus o. s.
v. — Om Vaaren, naar Blomsten fren-
spirer. — Tusinde Hjertter slage Menne-
skewennen taknemmelig imsde. — Fra
Danmark lyner Tordenkjold. — Evalds
Pen. — Han er et underligt Hoved. —
At tage Brødet fra En. — Hele Sko-
len fulgte Liget. — Hele Verden ved
det. — Den farrige Suhm. — End knes-
ser en Støtte paa samme Sted, som
Norges Uvenner mon true.

Anm: Naar man med Disciplerne har gjen-
nemgået Troperne (hvis Forklaring findes
i Rahbecks Bog om den danske Stiil, den
jeg vel, ikke behøver at anprise en Lærer i Wo-
dersmalet): opgive man dem Exempler derpaa,

eller man lade dem selv finde Samme, og ved hvert Exempel anmerke til hvilken Figur, enten Metaphoren, eller Metonymien, o. s. v. det kan hensores. Denne Stiiløvelse er forstjælig fra No. 150; thi der fordres blot Sætninger, hvori de opgivne Ord forekomme i uegentlig, eller skjærlig Betydning, uden at man behøver at vide hvad Tropen hedder: Barnet bør tidlig lære at kjende uegentlige Ord og Udtryk; men Læren om Tropene, og Reglerne for deres Drag er for de mere Ørde.

ILVIII.

Uf følgende Ord gjøres forte
Beskrivelser.

340. Sommerens Fornøjelser:

Mack — Skov — Haver — Blomster —
Varme — Skygge — Fugle — Sang —
Aveg — fjere — vide — Goe — fiske —
Jagt.

341. Vinterens Fornøjelser:

Vinteraften — Lesning — Comedie —
Concert — Bal — Dag — Is — Skis-
ter — Sne — Kænesart.

Uf følgende Ord, som ere uddragne
eller have Hensyn til Stykker i Mal-
lings Bog om store og gode Hand-
linger &c., sammensettes Fortællinger;
esterat man først har gjort sig noie
bekjendt med Originalerne.

342. Svitseld.

Sommeren 1710 — Østerssen — Svens-
ke — Gyldensøe — Admiral Wachtme-
ster — Sygdom — Haab — Seier —
Daniske — fjælt — Dannebroge — Spids-
sen — Hvitfeldt — Brand — kappe —
Glaade — Rjøge — Bye — Patriot — syre-
de — sprang — Heltekod — evig Erindring.

343. Guldbraandsølernes.

I Aaret 1612 — 2000 Mand Stat-
ter — svensk Gold — to Hobe — ben-
ene — Binclar — Nomsbalen — ingen
Modstand — Gamle — Lars Gram —
Gulbrand Senglestad — snævert Pas —
angreb — Mod — Binclar — saldt — for
Fode — Flugt — to — Statte,

Ann: Dette Slags Stilsvæller anpriser den forhen nævnte, erfarene og kyndige Skolemand Gedike, med følgende Ord: "Det bekjendts Selskabsspil, af enkelte Ord at sammensætte en heel Fortælling, kan med stor Nutte ogsaa benyttes som Stilsvælser, og tjener da tillige til at skærpe Opsindelsesevnen. Vel er det i Grunden en Leg; men visselig en nyttig psychologisk Leg, som over Fantasien, Viddet, Combinationsevnen og Dommekræften. Læreren maa til denne Combination blot ikke opgive alt for heterogene Begreber; men de opgivne Begreber og Ord maae let lade sig kunne sammenmelte til et Heelt. Det var uidentvist bedst, om Læreren uddrog disse Ord af en virkelig Fortælling, og siden, enten han selv isforvejen havde opsat den, eller laant den af en Bog, forelæste den, for derved at gjøre Disciplerne opmærksomme paa, hvorledes de endnu lettere og naturligere havde fundet sammenhæde de opgivne Begreber og Ord." Ordene i Stilen maae af Disciplerne sattes i den Orden, hvori de ere opgivne; tages de af et Stykke i Læsbogen, eller som ellers er Disciplerne bekjendt, maae Stilene gjøres i Skolen under Lærerens Opsyn; er dette ikke tilfældet, bør den, af adskillige Grunde, stundum gjøres hjemme. Om der har været fremmed Hjælp, vil Læreren snart kunne opdage. Paa samme Maade kunde, naar Stilsvælser er mærkværdige Mænds Biographier, eller historiske Skildringer, Ord opgives som Ledetræd for Tankegangen.

ILIX.

Ordssprog og Sententser, som udfores i opdigtede Tildragelser.

344. Der voxer stundum froget Green paa lige Træ.
345. Der sidder ofte rigt Barn i fattig Rones Skjøb.
346. Ven ejendes i Nød og ej i Springedands.
347. Sid din Ven nær, men ej Laaret af ham!
348. Saa mange Hoveder, saa mange Sind.
349. Honningkage bliver man ogsaa ejed af.
350. Hver rager Ild til sin Rage.
351. Ligesom man redet til, saa ligger man.
352. Naar Vognen begynder at helde, syde Alle efter.
353. Af lidten Gnist kan blive stor Ild.
354. Som man raaber i Stoven, saa faaer man Svar.
355. Naar eet Faar løber, løbe de alle.
356. Mange Kokke forsalte Suppen.
357. Man maae smede medens Jernet er varmt.
358. Naar Buen spændes for haardt, da brister den.
359. Man skal ikke slæge det skidne Vand bort.

før man har decrene.

360. Hvad der sjules i Sne, kommer op i Dø.
 361. Øste er Enog under blomstrende Buste.
 362. Ondt at være vred, naar Ingen er ved.
 363. At begynde med Maal og ende med Galv-
 skaa.
 364. Sinaa Tyve hænges op; for de flere
 tager man Hatten af.
 365. Snyder man Lystet for ner, gaaer det ud.
 366. Det er for seent at slaae Vand paa Kisten,
 naar Huset er brændt.
 367. Hvo, som vil borge, faaer ei lange at kinge.
 368. Kuen er ikke langt fra Kogen.
 369. Maak Norden er fært, kommer Guds
 hjælp først.
 370. De galde Ær staaer i Velret, de fulde
 helde neb.
 371. Den torstee ikke, som ei Vand vil drisse.
 372. Det er hæltige at berommes af en beromt
 Mand.
 373. Af Evig vorber man sjeldan rig.
 374. De Gamle til Maad, de Unge til Daad.
 375. Hvo, der havre mange Tern i Olden,
 han brænder Somme.

Afm: Af ovenstaende Ordsprog, samt adfæl-

lige af de i 1ste og 2de Afdeling, kan
 et Par ad Gangen opgives Disciplerne,
 som Thema eller Stof til opvigtede
 Fabler eller Fortællinger. De opfinde nem-
 lig selv en kort Fabel eller Fortælling,
 eller hvis de ikke kunne dette, fortælle
 de med egne Ord et bestjendt Stykke,
 hvorpaa eet af de opgivne Ordsprog kan
 anvendes. Her hensettes et Par Exam-
 pler.

Maare Myg silke værst.

En Ræv sad fast i noget Dynb
 i en Mose. Den blev anfaldet af en
 Sværml Myg, uden at kunne værge sig.
 En Vandringemand kom til, og, rært
 af Medlidshed, vilde frie Ræven fra
 sine Plagere. "Lad dem sidde," ræbte
 Meineke, "de ere nu matte. Der kunde
 komme nogle nye, som være hungrige,
 og de vilde da reent udsuge det lidet
 Blod, som endnu er tilbage."

Som man er flædt, er man hædret,

En hollandsk Kjøbmand, som kom
 hjem med velbeholden Skib og Ladning,

ff at høre, at Rygtek gik, at han var forlist. Han tog meget usle Klæder paa sig og gæer, Dagen før Hartsiet kom til Havn, paa Ørsten. Ingen hilste ham eller kjendtes ved ham. Dagen efter lægger Skibet ind, og man begynder at løse den kostbare Ladning. Han klædes sig nu prægtigt, og visste sig igen offenslig. Nu gik Alle ham imøde, tog ham i Haanden, og gratulerede Ankomsten. Han svarede intet, men takkede sine Klæder.

En Rytter fulde engang gjøre en lang Reise. Da han saae efter om Møting paa hans Hest var i fuld Stand, fandt han, at der manglende et Som i een af Sloene. Dette ansaae han for en Ubetydelighed og bekymrede sig ikke videre derom. Men underveis blev der nogle andre Søm tabte, og derved blev den hele Søe løs og faldt omsider af. Den bare Hov blev nu saa bestridiget paa den stenbe Dei, at Hesten begyndte at halte. Til Uheld kom den Reisende usovnende ud i et dybt Morads. Hesten vilde maatte endda have arbejdet sig op

igjen, om den ikke var blevet lam. Men nu blevde de begge siddebende og satte Livet til, da der ikke i Marheden var Mogen, som kunde komme hem til hjælp.

Herpaa kan anvenbes det Ordspregt
En Rue kan vælte et Kas.

L.

Parabler og Allegorier,
som fortales.

376. Eigentraet.

Et Mand havde et Eigentraet i sin Vilngaard, og saa ofte han kom og sogte om Frugt paa det, fandt han ingen. Detover sagde han til Vilngaardsinanden: Se! det er nu tre klar jeg har sogt om Frugt paa dette Eigentraet og ingen fundet. Hug bet om, at det ej skal trække Kraften af Jorden. Men denne svarede: Herrel lad det staar endnu dette Kar, saa vil jeg grave om det og gjøde det. Mansee bærer det saa Frugt. I modsat Fald kan du lade det hugge om.

377. Undervisningens Frugter hos forskjels-lige Mennesker.

Der gik en Gædemand ud at besøge sin Jord. Idet han saede, faldt Noget paa Vejen; og Himmelens Hugle kom og aade det op. Noget faldt paa stenig Grund, hvor det ikke havde nogen Jord. Det vokte hastigt op, fordi det havde ikke dyb Jord. Men da Solen kom frem, blev det forbrent, og viende bort, fordi det havde ikke Jord. Noget faldt blandt Toene; og Tornene vorts frem og qvalte det. Men Noget faldt i god Jord og har Frugt; Noget huns bredefold, andet tredindstyve, andet trædte.

378. Gjæbnen og Lasten.

Gjæbnen og Lasten havde engang en hæftig Strid om hvem af dem, der havde det mest i sin Drøgt at gjøre Mennesket ulykkeligt. Gjæbnen sagde, at hun kunde berøve Menneskene ethvert udvortes Gode, og paafør dem ethvert udvortes Onde.

Last saa være, svarede Lasten. Dette er endnu ikke tilstrækkeligt til at gjøre dem ulykkelige uden min Hjælp; da jeg deris mod, uden din, er i stand til at gjøre det; ja, trods alle dine Bestræbelser for at gjøre dem lykkelige.

379. Den syttede Blomst.

En lidt Blomst opvokste i en lav og ensom Dal; den var skøn og vellugrende. Stormvindene fore over den, men skadede den ikke. Afsides stod den, uden at bemærkes af Vandreren, men ogsaa tryg for at nedtrædes af hans uagtsomme Fod. Ingen vidste af den, uden den flittige Bi, som den villig overlod sine oversydige Gaster til nyttigt Brug. — En forstående Botaniker fandt den, og flettede den i et Drivhus, hvor den skød sig i Beiret, udbredte sine Grne, og blev stor. Den forbigaende Tilstuer beundrede den, men afbrækkede ofte en af dens skønneste Stilk; i konstigt Ly og Varme var den nu i Sikkerhed for Stormen; men den falte heller ingen af de milde

Bind, som Naturen om Maaren fører over Jordens, og ingen af Solens gavende Staaeler, hvilke ere døbhelt gavende, fordi de ere ukonstlede.

En Dag kom Gartneren i Haven, og spurgte Blomsten, hvad den syntes om sin Læbund? Jeg takker dig, var Svarret, for den Mølle, du har haft med mig; men vil du mit Vel, saa tag min Størhed fra mig, og giv mig den igjen.

380. Sindbilledeerne.

Atfældige amerikanske Kræfter havde det hørtin far vore, at man har anbragt et lidet Dresnit foran det fjerde Dogslav af hver Kreisel, hvorpå man tilkendes giver Lubholder. Englebed stær en Hest, med Hovedet udad, for en Artikel, hvori tales om særbladne Heste. Hvor man indbragt en sandan Hest, vender den, i Dresnittet, Hovedet indad. Sial et Hund salges, tryffles et Hunde foran; ligefødes en Plantage, o. s. v. En vietlig Skribent gjor derefter Hæstlagt, at indserer denne Methode i Europa, og

han valger bekjendte Artikler til Præve. En Kreditor, siger han, som maner sin Debitor, kunde sætte et Null for sin Artikel. En Kjøbmand, som blev nødt til at overgive sin Handel og Ejendele, kunde anmeldte sig ved et Træ, som plukkes af Fugle; og en forsærlig Bankerotte burde betegnes ved en Pel med en Gabestok. Lotterietrækler, siger han videre, kunne anmerkes ved et Perspektiv; de, som tilbyde Tjeneste, ved en sadlet Hest paa tre Been; Kapitaler, som sages, ved en tom Hung; og Kapitaler, som tilbydes, ved en fuld. Til anmeldte Højet og deres Indhold forestaaet han Dyr af alstens Skikkeler. Foran vore almindelige Brude- og Ligvers kunde man rænde til at sætte en Hest (vel at market ikke Pegasus) eller et andet Plovdyr.

381. Uden.

Republikken bemærkede, at det lille Ord Uden gjorde stor Glæde i Staten; thi den saue Proster uden Kald, Dommere uden Kundstabber, Parde uden Onddomme,

Glittet uden Overleg, Nige uden Samvittighed o. s. v. Hør at foreholde det al den State, det stiftede, opstrev den alle dets Heil tabellarisk i Signeser, hvoref vi her vil henvise nogle.

Mægter uden Hetsfærdighed; Stromme uden Vand. En Rig uden Godbediged; et Tro uden Frugt. En Yngling uden Hjerte; et Hus uden Tag. Eardom uden Anvendelse; en Ven uden Blas. Et Foretagende uden Kraft; en Hingt uden Vinger. Duselighed uden Velvindere; en Jord uden Dug. Et Forsat uden Velstandighed; et Uthjul uden Lod.

332. Den syge Stat.

Lenge havde Staten haft Syndret; lenge havde den føle Tyngsel i sine Lemmer, og intet Legemiddel vilde hjælpe.

Lagernes Collegium var, som sædvanlig, indbyrdes ueens; men alle kom dert overens, at det var vanskeligt at helbrede den Syge; thi dens Hænder og Fodder blevle slive, dens Hinc vendtes sig

fork fra Lagemidlet, dens Mund lukkede sig for det, og Maven gav det atter fra sig. En Enste funde maaske endnu helbrede ben, ved Kunst eller Tilfælde, og det en gammel Kjerling, Armoden.

Armoden blev kaldet; hun aabnede sin Mund og talte. Denne uvenlige Sandfærende talte saaledes:

"Jaabelige Syge, hvorfor er du syg? Kun derfor, at du er utaknemmelig mod Macturen, en fiende af dine egne Lemmer, en Skam for den nærværende og til Spot for den kominende Tid. Optag det Legemiddel, som den hritte Sandhed, den strenge Økonomie, den arbeidsomme Mettskaffenhed byder dig, og du vil vorde frist.

Den bestjammede Syge tog det og blev frist. Til Forundering for alle Fraadefere, Lindeandere, Smigrere og Skelmer blev den virkelig frist.

†

Til en troe, men ubmattet Hest passer sig ikke de Sharpe, saarende Sporer; et godt venligt Ord af dens medlidende Ryter, opmuntrer ben mere end alle

Sted i dens Øder.

Arbeidsomhed.

Denne Gudinde, som var en Aflom af Mangsel, og Moder til Sundhed og Fornøjelighed, levede med disse sine to døtre i en Hytte ved Siden af en Høi, langt fra Staben. De varo ganske ubehjendte med de Store, og holdte ikke Selskab med andre end deres Naboeer Landsbyfolkene; men som de havde Lyst til at se Verden, forsagede de deres Naboeer og Bopal, og besluttede at reise. Arbeidsomhed vandrede udar paa Landes vejen med sin Datter Sundhed ved den hvide Side, der ved sine livlige Samtales og muntere Sangs formildede Detens Besværligheder, medens Fornøjelighed gik smilende paa den venstre Side, letende sin Mesters Trin, og ved sin bestandslige gode Lune forsagde sin Søsters Livstid og Munterhed. Saaledes vandrede de gennem Skove, Byer og Landsbyer, indtil de tilsidst kom til Rigets Hovedstad. Ved Indgangen i den store

Stad besøgte Moderen sine Døtre, at de aldrig mere maatte tage hende af Sigte; thi det var Jupiters Villie, sagde hun, at, dersom de fildtes ad, skulle de alle tre uundgæelig bdelegges. Men Sundhed var af alt for lystigt et Sine belav til at age paa Arbeidsomheds Naab, hun lod sig forsøre til Uraabelighed, og døde tilsidst i Varsesseng med Sygdom. I sin Søsters Gravarelse overgav Fornøjelighed sig til Dovenkabs Tilkokkeser, og siden hørte man albrig noget til hende. Hmidertid gif Arbeidsomhed, som ingen Glade kunde have uden sine Døtre, allevegne omkring, og ledte efter dem, indtil hun endelig blev oversatet paa Beien af Matshed og døde i Armod.

Kjærlighed og dens Datter.

I hin den gyldne Alters lykselige Tid, da Himmelens Beboere rege ned paa Jorden, og omgikkes fortroligen med de Hadelige, saae man blandt Guderne et Par Kvællinger, som nedstammede fra Jupiter. Den ene var Kjærlighedsguden,

Og den anden Gudinden for Glade. Hvor de lode sig tilsynne, blomstrede Noer underes Gædder; Solen sinnede med en sterkere Glæds, og hele Naturen syntes at forstørre sig ved deres Marværelse. De fulgte hinanden udstillelsen, og Jupiter fandt Behag i deres stedse voxende Venuskab, fordi han hvilte besluttet, at de skulle foræres med et uoploselig Vaab, saasnar de havde opnaaet en moden Alder.

Imidlertid forlod Menneskets Barn deres medføbbe Ustyrighed; Laster og Forbrydelse udbredede sig med snare Skridt over Jorden, og Astrea med sit himmelste Folge forlod den besmittede Verden. Kjærlighedsguden blev alene tilbage; Haabet, som opfostrede den, bragte den til Skovene i Arkadien, hvor den blev opdraget blandt Hyrder. Men Jupiter, som havde bestemt den til et andet Selskab, befoel den at formale sig med Bekymring, en Datter af Ates. Ugerne adlod den, thi Bekymringens Hassyn var fortrydeligt, og hendes Øyne nedslagne; evige Rynker sammenfolds des hendes Pande, og om

hne Tindinger bar hun en Krands af Cypresser. Denne Forening frembragte en Datter, paa hvilken man saa megen Lighed med hendes Forældre. Imidlertid var Moderens Knarværenhed saa meget blandet med hendes Faders Undighed, at hendes Skabning fandt Venner, endfølge den var traurig. Hyrderne, med deres Kjærestcr fra Nabomarkerne, forsamlede sig omkring hende og kaldte hende Medlidethed. Man lagde Mærke til, at en Nordrum havde bygget sin Nede i den Hytte, hvor hun blev født, og, da hun endnu var et Barn, stod en Due, som blev førfølgt af en Falk, i hendes Øjeb.

Denne Gudinde havde en vis Medstængenhed i sit Basen; men hendes Minde var saa indtagende, at hun blev elskelige til Tilbedelse. Hendes Stemme var klagelig, og sagte, men af en udsiglig Behagelighed. Hendes kjæreste Opholdsted var ved Bredden af en Kilde, hvor hun sang til sin Harpe. Hun lærte Menneskee at græde, fordi hun fandt Hornselsc i Zaarer. Ofte, naar Landsbyepigerne samlede sig ved deres Aftenlege, stod hun

indt blant dem, førend de mørkebe dø,
og henrev deres Hjerte ved sorgelige
Fortællinger. Hun var en Krands om
sit Hoved, hvilken var sticer af hendes
Haders Myrter og af hendes Moders
Cypresser. Da hun engang sang sine
ekrønende Sange ved Helikon, faldt, ved
en Hændelse, en af hendes Zaarer ned
i Kilden, og siden den Tid har den altid
beholdt en Trintring deraf.

Medlilienhebden sic endelig Besaling af
Jupiter at følge sin Moder igjennem
Verben, for at gyde Bassom i de Saar,
som hun gjorde, og at forbinde de Hjertet,
hun saarede. Hun fulgte hende med
udslagne Haar og et bækende Hjerte.
Hendes Klortel blev sørderrevet af Torné,
og hendes Fodsæler blodige igjennem
Klipperne. Hun er dodelig, som hendes
Modter, og naar de begge have fuldendes
deres Lov paa Jorden, skal de begge fore
svinde; Kærlighed og Glæde, dette him
meliske Par, skal da forenes for evig.

Blomst Underskjøn.

Der staer en Blomst saa skøn og bly
I Dalens stille Skjøb,
Der spreber den i fredsomt Ly
En Dust balsamist sød.
Meer skøn den straaler der i Lon,
End Guld og Edelsteen;
Man derfor og "Blomst Underskjøn"
Med Rette falder den.

Og Held Enhver, som finde kan
Den Blomst saa underig;
Et Paradiis han er i stand
At seabe træde om sig.
Men fande du den, o Stovets Søn!
Du vel den gjemme maa;
Let falmer Blomsten Underskjøn,
Skal den til Økne staae.

Naat andre Blomsters Dust og Glæde
Sig sprede vidt og bredt,
Blomst Underskjøn den indre Sands
Fortryller selv useet.
Men naat i Mattens Mulin du gaaer
Beklemt og sorrigfuld,
Lit, som en Øjerner, klar den staer
Og smiler blid og huld.

Omplantes den i konstige Bed,
Og stilles frem til Præge,
Blus svinder da dens Indighed,
Og hele Tryllemagt.
Engang jeg saae den staar i Skjul
Bred ringe Hyttedør;
Men — o! saa yndelig og huld
Jeg aldrig saae den før.

Saaer du med Blomsten paa dit Bryst
I Sorgens Vollg ind,
Strax i den mørke Graa bliter lyft,
Og rødt om blegen Kind.
Den Rige paa sin Ederdun
Tit mørkret vaander sig;
Men kjendes han vor Blomster fun,
Da sov han sodelig

Kan nogen jordisk Blomstersmiff
I Graven fryde os,
Da er det bens — og sikkert vil
Den Doden byde trods.
Ja; har man efterladt sig den
Eisteds forhorgen her,
Glad bliter man selv i Himmelien,
Maar ned paa den man seer.

Held hver, som ved sit Hjerte bær
Den Blomst saa underfuld!
Den gjør ham glad og sm og kjær,
Og som en Engel huld.
Saa tusindfoldig er den Kraft,
Vor Undersønne har;
O — gad du dog ei gjerne haft
Den Blomst saa dyrebar?

Gak hen i Sorgens dunkle Dal,
Lad Ingen følge dig!
Snart Undersøn fremspire skal
Saa bly og tækkelig.
Som saa, om den ei har fortjent
Det Navn at kaldes ved;
Gædvanlig er den ellers kjendt
Med Navn — Vilgjørenhed.

Anm: Af ovenstaende Parabler og Allegorier opgives een af Gangen de ældre Discipler, der stykkes gennemgaae og forklare samme. At deslige velskrevne Stykkers Fortlaring maa være en ypperlig Stiilgelse, hvorved Sammenlignings-Enen, Dommedræsten og Ekspfindigheden sættes i Virksomhed, kan man ved blot at gennemlæse eet Stykke overbevise sig om.

Allegoriens Skjønheder eller de Feil, som kunne findes i samme, anmarkes nedenunder Stilen. Man kunde herved ogsaa have passende Lejlighed at give Exemplaret paa feilagtige og smaglose Allegorier, og lade Disciplerne enten forbedre eller omarbeide dem. Ogsaa opgive man dem stundum et Thema til at parabolisere eller allegorisere over; f. Ex: Maadelighed gør sund og tilfiede; Vellyst derimod syg og vranten. Her kunde nu Disciplen personificere Maadelighed og Vellyst; beskriver den Forstes daglige blide Liv, lade Vellysten besøge den, forsøre den og forslyre ved sit Koglerie dens hele forrige Lyksalighed. Krig er Aarsig til Hungerenød. Krig og Hunger kan her forestilles som to grusomme Brodre; den Hårde plyndrer, nedtræder Sæden paa de frugtbare Marker o. s. v., og først naar han er træt af at mørde og røve, læser man ret at hjælde den Sidste, der da ofte er saa rasende, at han anfalder sin egen Broder.

LI.

Vittige og sindrige Tanker, Svar, Indsald, Anecdoter o; dl; samt Epigramsmer, som forklares.

386. Plato sagde: Mennesket signer en Vogn,

som trækkes af een vild og een stædig Hest, og styres af en Kudse.

387. En vis Athenienser forekastede den beromte Taler Demosthenes, at hans Taler lugtede af Lampen. Rigtig nok svarede denne; men min Lampe veed ikke det om mig, som din veed om dig.

388. For to Venner er et Maalesie nok; for to Fiender er Verden for snæver.

389. Det er umueligt at bære Sandhedens Hækkel igennem en Folkevrimmel, uden hist og her at svide enten et Skjæg eller et Hovedtsi.

390. Plato blev spurgt om hvilken Forstel der var imellem den Koge og Taaben; som imellem Øjen og den Syge, svarede han.

391. Da Bias blev spurgt, hvilket Dyr han ansaae for det skadeligste, svarede han: blandt de Vilde en Tyran; blandt de Tamme en Smigrer.

392. Hvo der forlanger en Ven uden Feil, vil meget snart ingen Ven have mere.

393. Gaderen til den Forsatter, som havde strevet den folksomme Reise, sendte en

Ven et Exemplar med de Ord: "Findes
De ikke Værker deiligt, saa sig, at jeg
er en Fosse." Hans Ven lagde til:
"Eller en Fader".

394. Den Venliges Gave er alene en Foræ-
ring; en Andens Gave er blot en Gave.

395. Antisthenes blev spurgt om hvad Mytts
han havde af Philosophien; den, svarede
han, at jeg kan tale med mig selv.

396. Almisser er Rigdoms Salt. Maar du
ikke salter dit Gods, vil det snart for-
raadne.

397. Mange har Lykken givet formeget, men
Ingen nok.

398. Hvo, der ikke forstaer sig paa Miner,
er stedse grusommere eller grovere end
andre Folk; dersor kan man og for vær-
grusom mod smaa Dyr.

399. Høretag aldrig Noget, hvortil du ikke
har Hjerte at bebe om Himlens Velsig-
nelse.

400. Da Anacharsis blev spurgt om, hvad der
var det Vørste og Bedste hos Mennesket,
svarede han: Tungen.

401. En vis Argiver sagde til en Spartaner:
Hos os ligge mange Spartanere bæ-

gravede; men denne svarede: Hos os
ligger ingen Argirer.

402. Solon sagde: Lovene ligner Spindelvæven,
de smaa Fluor blive hængende, de Stors
gaae igjennem.

403. Diogenes saae engang en slet Skytte skyde
til Maals, og satte sig tæt ved Maaleet;
og da man spurgte ham, hversor han
gjorde det, svarede han: fordi han ikke
skal træffe mig.

404. Den samme Philosoph kom engang til
en siden Bye, der havde overmaade store
Porte; Borgere! raaabte han, lukker Vor
porte, at eders Bye ikke skal løbe ud.

405. Hvo er rig? spurgte man Epiktet; den,
som har Nok i det, han besidder, svarede
han.

406. En Fremmed, som opholdt sig i Sparta,
havde megen Herdighed i at staae paa
een God; det kan du ikke gjøre saalenge
som jeg, sagde han engang til en Spars-
taner; nei, svarede denne, men det kan
enhver Gaad.

407. Da en brav, men fattig Mand, og en
dum Rigmand friede til Themistokles's
Datter, gav han hende til den Tattige

- med disse Ord: jeg foretrækker en Mand,
som behøver Penge, for Penge, der
behøve en Mand.
408. Glid er de Vises Steen.
409. Vov ikke dit gode Navn og Nygte for
Ubetydeligheder!
410. Den, som fornærmer Een, fornærmer
Hundrede.
411. Hvert Menneske har just saa megen
Stolthed, som han mangler Forstand.
412. Den, som sværger, siger os, at hans
blotte Ord ikke ere at troe.
413. Fremfusenhed er almindelig Ulykkens For-
løber.
414. Hvis Complimenter vare mindre i Mode,
vilde Oprigtighed være mere agtet.
415. Iver for Sandhed bør altid være for-
enet med Menneskekærlighed.
416. Hos Romerne gik Veien til Erens
Tempel igjennem Dydens Tempel.
417. Folk ere aldrig mere paastalige, end
naar de have Uret.
418. Den, som det er vanskeligt at behage,
men let at mishage, har en forhadt
Characteer.
419. Den Mand, som stammer sig ved at

- være fattig, vilde være stolt, hvis han
var rig.
420. Egentjærlighed er den største af alle
Smigrere.
421. Et muntert Ansigt og Tilgivelse er den
bedste Havn for en Tornermesse.
422. Den, som skriver en tosset Lovtale over
en Anden, skriver en Satire over sig selv.
423. En fast Tro er den bedste Theologie, et
godt Levnet den bedste Philosophie, en
reen Samvittighed den bedste Lov, og
Maadelighed den bedste Medicin.
424. Da Rousseau første Gang var i Selskab
med Gresset, og denne beviste ham over-
maade stor Høstlighed, sagde Rousseau
til ham; men om jeg nu var en Bedra-
ger, min Herre! Jeg vilde ønske det,
svarede Gresset, saa havde Verden to
Rousseayer.
425. Man spurgte et vittigt Hoved, hvem han
foretrak af Homer og Virgil. Homer
er tusind Aar smukkere, svarede han.
426. Jeg har aldrig seet Jupiter saa stor som
da jeg saae Epikur paa Knæ, sagde Di-
skles, da han saae Epikur gjøre sin Bon
i Templet.

427. Et sandt Beviss paa, at man er født med store Fortrin, er at være født uden Misundelse.
428. Horagt er en Pille, som man vel kan fluge ned, siger Moliere, men ikke tygge uden at gjøre Grimacer.
429. Man sige dig nok saa meget Gode om dig selv: man vil dog ikke sige dig noget Mvt.
430. Ler mig nogle Negler, sagde Cardinal Rich til Menage, hvorefter jeg kan besomme Vers; De skal laste dem alle, sagde Menage, saa tager De mindst Fejl.
431. En rig Athenienser spurgte Aristip, hvad han forlangte for at undervise hans Son, og da Aristip begjærtede 500 Drakmer, sagde han, for den Sum kan jeg kjøbe en Slave. Kjøb den, svarede Aristip, saa sauer du Zo paa eengang, haade din Son og den, du kjøber.
432. Plato sagde: omgaes dine Venner og dine Undermænd som med uhyggelige Venner!
433. Diogenes gik engang i sin sædvanlige skidne Dragt over de prægtige Gulvettepper i Platoss Værelse, og sagde: jeg

terred her Platoss Stolhed under Heds berne; ja, svarede Plato, men kun med et andet Slags Stolched.

434. En berømt Theolog havde en Son, som man gjorde til Doctor, mere af Aigtselje for hans Fader, end for hans egne Hjælper. Han kom med en stolt Huds bildning om sin egen Storhed fra Havis skolen. Da han engang gik ud at synderinde sin Fader, var han saa uskammet at paastaaet, at han burde gaae paa den høire Side. "Den Raang tilkemmer mig, sagde han til sin Fader, fordi jeg nu er Doctor, og De er kun Præst." "Du har Ret, svarede den Gamle i sin faderlige Sver, Men det gaaer altid foran Driveren."
435. En Lærer læste Flechiers Ligale over Marskalken af Turenne for sine Discipler. En iblandt dem, som havde følet det Eksempe i denne Tale, sagde til en af sine Meddiscipler: "Maar vil du gjøre saadan en Tale?" "Maar du bliver Turenne" svarede den Anden.
436. En Person sagde til en Anden: "hvis alle Mennesker drak som De drikker, saa

vilde man faae Vinen for godt Kjøb." Om Forladelße, svarede den Anden, den vilde da blive meget kostbar, thi jeg drifker saa meget som mig hyster.

437. Man kan blive 30 Aar gammel, uden egentlig at have levet. Thi Menneskeet bør leve andresedes end Planten og Dyret. En kommerst Statsmand, som den langste Deel af sin Levetid havde været i Krigen, drog i sin Alderdom ud paa Landet, hvor han levede ni Aar i Eensemhed, og befestigede sig med alvor, lige Betragtninger og veldædige Handslinger. Da han døde, befalede han, at man skulde sætte paa hans Gravsteen, at han havde levet ni Aar.

438. En Soldat kom ganske forstyrret til Leonidas, og berettede ham: at Fienden var nær. Naar han er os nær, svarede han, saa ere vi ham ogsaa nær.

439. Som en Gjeldenhed vilde man vise en lerd Mand et Barn, der havde lært den hele Virgil udenad. Sjor Eder ingen Uimage, sagde han, thi jeg har Bogen selv.

440. En elenkⁱⁿ Digter svurget Theokritos,

efter at have forelest ham endael af sine Vers; hvilke han syntes bedst om af dem alle? Dem, svarede denne, som du har udeladt.

441. Cato, i hvis Eid Ødselsheden begyndte at tage Overhaand i Rom, bebrodede ofte meget bittert sine Medborgere dette Onde, som indsig sig iblandt dem. Engang begrundte han sin Tale til Folket saaledes: Jeg holder det for en vanstelig Sag, I Romere! at tale mod Bugen, som ingen Gren har. I en anden Tale sagde han: En Stad kan ikke mere bestaae længe, naar det allerede er kommet saa vidt, at en Giss Koster mere end en Øye.

442. Man yttrede engang sin Forundring for den ældre Cato over, at ingen Erestalter vare blevne opreiste for ham, da mange andre af ringere Fortjenester havde mydt denne Ere. Cato svarede: Det er mig ejere, at man spørger: hvorfor denne Ere ikke er vedersaret mig, end at man skulde spørge, hvorfor det var skeet.

443. I et Selskab i Byen Samarcand tog

en Lærd Sæde ovenfor en Mahomebaner,
som kunde Alkoranen udenad. Mahome-
baneren blev fornærmet over den Lærdes
Dristighed, og spurgte hele Selskabet:
Maar Alkoranen og en anden Bog same-
menlignes, hvilken fortjener da Mangen?
Den Lærd, som mærkede hans Hensigt,
sagde: Det er Alkoranen, som fortjener
Fortrinet, men ikke dens Bind.

444. Man spurgte den vise Lokman af hvem
han havde lært Dybden? Jeg har lært
den, sagde han, af dem, som selv ikke
besad den; thi jeg har holdt mig fra alle
det Lavstefulde, jeg fandt i deres Hand-
linger.

445. Til Philet.

I Prosa, siger du, du skriver et, Philet?
Du lyver, dine Vers kan bedst bevise det.

446. Til Nasiden.

Jeg veed hvorfor, Nasiden,
Man Themis med en Vægtkaal pryder;
Et Net og Uret veier den;
Den veier blot den Skjenk, man hyder.

447.

Leonidas.

I Slaget ved Thermopylas
Den dyrende Leonidas
Blev dekket med en Purpurkaabe;
O! hørte man strax Heiten raaabe:
Bedæk mig med et Skjold, at hele Verden
seet.
At jeg fra Macedonien er!

448. Til en Utar, som reiste udenlands.

O Du, sem rig, og latterlig,
Din Lid paa Reiser vil anvende,
O! gib Du vilde lyde mig:
Reis Verden om! Lær Alt at kjende!
Kun vogn dig vel, at ingen kjender Dig!

449. Til Digteren Vibe, paa hans Vas- telse, og med hans Pen, i anledning af et Spøg at vise noget Ulyt.

See, hvad Du for ei saae, min Ven!
To slette Vers fra Vibes Pen.

450. Over en Slet Oversættelse af Ovids
Forvandlinger.

Roms, Jordens Guder, Alt forvandler
Masos Ven;
Til Vederlag Niels Krag forvandler han
igjen.

451. Til samme Oversætter.

Ovid med Det fortjene kan
De Guder helliget at være;
Hans Digt tilhører ba Cythere,
Din Oversættelse Vulkan.

452. Ved Elises Grav.

Dyb, Skønhed, og Forstand, Alt med
Elise daer;
Og Gratierne strax blev tre igjen, som før.

453. Over Niobes Stykke af Praxiteles.

Fra Menneske til Steen en Gud mig
dannede;
Praxiteles fra Steen til Menneske.

454. Til * * * .

Alt, hvad Du seer, er Daarer, siger Du;
Maaskee!
Men vil Du ingen see,
Saa luk din Dor, og slaae dit Spell seu!

455. Tallotteriet.

Vest Orienten sik, og vi,
(Partis er Skjænken ei) vi sik Tallotterie.

456. Til * * * .

Klag ei, at Tøffen tit, min Ven!
Til Lykkens Top er steget;
Viid Lykken ligner Skaberen,
Den gjor af Intet meget.

457. Over en forgjeldet Mand:

Her hviler den, hvis Skulbre har
En Byrde, som saa Mangen qualte;
Blandt alle Krav Naturens var
Den første Gjeld, som han betalte.

458. Myrons Roe.

Du syrde lad mig staae i Roe,
Og staae ei efter mig!
Thi jeg er Kunstner Myrons Roe,
Og folger ei med dig.

459. Griseite.

Griseite var Medusa sig;
Men Penslen, veed hun, Alt forstjerner;
Hun bad en Maler stildje sig;
Hun osrer Guld, og Graad, og Bonner;
Men ak! to Farver mangler ham;
Han mangler gult og graat, Vladam!

460. Til en set Preddikant.

Du præker Bod, for Bod at gjøre,
Jeg flittig hører dig; jeg kjender ingen
større.

461. Ved Wessels Død.

Skue Wessels Stov, og Glædens Tempel
ude!
Skue Latter selv i Graad, fordi dens Far-
der døde!

462. Over Samme.

Graad smeltes' hen i Smil, naar Wessels
Lune død,
Og Glædens Smil forsvandt i Taarer ved
hans Død.

463. Til * * * *

Tid Kroppens Savn, som dit, min Ven!
Af Sjelen blev erstattet;
Dit Hjerte er en Edelsteen,
Som blot er slet indfattet.

464. Til Danmark ved Gerners Lig.

Din Graad var bitter, naar en sjeldan Mand
Fra dig til Lønnens lyse Tempel ilte;
Meer sindrende den fæd, mit Hadeland!
Hvis og, imens han levede, du smilte.

465. Til * * * *

Jeg over Wind saa tit dig høre Elage;
Hvad Skabning kan dog ei sit Element
fordrage?

466. En anatomist Casus.

Grosserer Harpaz dør. Hans Legem man
oppeær;
Da alsevige det randsaget var,
Man hjertet høger, men ei finder det;
Thi i dees Etet der lage en — Emolet.

467. Ved Gerners Død.

Haa Danmarks Skuldre Gerner bragtes
til sin Grav,
Da himlen smildest', og sit Bisald gav.

468. Ved samme Anledning

Da Pallas saa ved Danmarks Græb vor
Gerner hædret blive,
Hun sagde: er der En, som han, da else
ham saa i Live!

469. Egen og Sivert.

En nedbrudt Eeg paa Elven kulle' frem;
Da den forbi de høie Sivror flyder;
Hvor kommer det — saa Egen spørger dem—
At Stormens Magt ei Eder og nedbryder?
"Vi trodse ei, naar Stormen gaaer forbi,
Men bøie os, og dersor kneise vi."

470.

Rigboms.

Runder, hvor Dydens Straaser ere dunkle,
Den gyldne Rigdoms Skin Beundring nad;
Gaaledes mindre Stjerner ikke funkle,
Til Solen synker ned i Havets Gljed.

471. Høgde Bøgers Skjelne.

Philine har Ret, naar han fortæller,
Hans Værker gaae Europa rundt;
Men jeg ham onstet' meget heller
Ko læses hjemme i en Kjelder,
End sendes al Europa rundt
Til Omflag for et andet Hundt.

472. Votum i en Ret.

Han ingen nædig Dom er verb:
Sit Hoved miste han ved Sværd!
Og lagt paa Steilen til Vanare
Ekal Kroppen al sin Livstid være.

473.

Den heldne Mand.

Lykselig er den heldne Maab,
Hvis Hjerte kun ben Heede følet,
Han ved Hornuften tænder an,
Og ved Hornuften atter fjslet.

474.

Lyffen.

Tid saare langt man efter Lyffen sager,
Hør den at nære man sig forgjæres plager,
Da dog Naturen viis har lajt os den saa nær,
Da i vort eget Bryst dens Sæde er.

475.

Sønnen.

Kom, sode Sovn! min Krop ny Kreftes
at indgyde;
Din Psalmu om mit Leie stroe!
Hvad Fryd, fra Livets Qual befriet, Liv at
nyde,
Og uden Dadens Plager doe!

Anm: Man opgive Disciplerne Tid efter
anden nogle af ovenstaaende Stykker, og lade
dem udfinde og udvikle det Vittige, Skarpe
findige, Træffende o: s: vs: i Samme!

LII.

Gensyndige Ord,

o: Ord, som komme overens i et
eller andet almindeligt Begreb; men
hvorfaf hvert har sit Vibegreb.

476. Høi. Stor. Lang.

477. Deilig. Smuk. Eljen. Vakker.

478. Laue. Borge.

479. Velhavende. Rig.

480. Bedrage. Snyde. Narre. Drille.
Evige Skuffe.

481. Stav. Etok. Riep. Stang.

482. Harle. Lidlig. Detide. Detimelig.

483. Adskillig. Forklædig.

484. Opfinde. Opdage. Udfinde.

485. Bagtale. Bagvaske.

486. Opklække. Opsæde. Ernære. Underholde.

487. Bekjendt. Berømt. Berygget.

488. Lærd. Klog. Belefft.

489. Cee. Fine. Skimte. Betragte.

490. Doven. Lad. Dorfe.

491. Gjerrig. Karrig. Sparsom.

492. Glindse. Glimre. Skinne. Funkle. Lyses

493. *Mak.* *Vret.*
 494. *Ubmughed.* *Besfedenhed.*
 495. *Straffe.* *Plage.* *Pvine.* *Kvæste.* *Tugte.*
 496. *Smigre.* *Hylle.*
 497. *Lav.* *Liden.* *Kært.*
 498. *Nro.* *Bekymring.* *Gorg.* *Rummer.*
Bædrørelse. *Ergummeise.* *Engstisse.*
Qval.
 499. *Takfigelse.* *Taknemmelighed.* *Erkjende-*
lighed.
 500. *Fordalede.* *Overbare.* *Tilgive.* *Undstykke.*
 501. *Ufrette.* *Undprævise.*
 502. *Angest.* *Dange.* *Frygtsom.*
 503. *Banc.* *Cti.* *Bet.*
 504. *Esterretning.* *Underretning.*
 505. *Besvare.* *Øvare.*
 506. *Ujerg.* *Klippe.* *Ufjar.* *Fjeld.*
 507. *Hippe.* *Springe.* *Lobe.*
 508. *Blæde.* *Lav.*
 509. *Dragt.* *Klædning.*
 510. *Uhriffighed.* *Grovhed.* *Plumperhed.*
 511. *Dole.* *Inddole.* *Udfole.*
 512. *Cove.* *Clunre.* *Blundt.*
 513. *Dunst.* *Duft.* *Krog.* *Dek.*
 514. *Dyr.* *Te.* *Quæg.*
 515. *Efteraat.* *Høst.*

516. *Glind.* *Hub.*
 517. *Tage.* *Grib.* *Snappe.*
 518. *Foraar.* *Vaar.*
 519. *Fed.* *Fyldig.*
 520. *Horetrække.* *Vælge.*
 521. *Fornsiet.* *Glad.* *Henryte.*
 522. *Fortrydelig.* *Fortsænet.* *Bred.* *Opbragt.*
Horbitret.
 523. *Gave.* *Tærting.*
 524. *Frost.* *Kulde.*
 525. *Green.* *Qvist.* *Skub.*
 526. *Hjorne.* *Krog.*
 527. *Indvendig.* *Indvortes.*
 528. *Overtrædelse.* *Brode.* *Misgerning.*
 529. *Knald.* *Skralds.* *Bulder.* *Brag.*
 530. *Krybe.* *Klavre.*
 531. *Mark.* *Eng.*
 532. *Micumbelse.* *A vind.*
 533. *Munter.* *Glad.* *Fornsiet.* *Tilsfreds.*
 534. *Snart.* *Strax.* *Hurtig.* *Hastigt.*
 535. *Syg.* *Sygeliga.* *Upasselig.*
 536. *Modig.* *Tapper.* *Kæk.*
 537. *Værelse.* *Stue.* *Ramkier.* *Gal.*

Ann: Enkeltidige Ords Fortslaring er en vær-
 felig, men saare nyttig Stilelovelse for de albre

Discipler. Man kan vel hverken vente eller forlange dybsindige Betragninger af Skoleunddommen, men jeg har dog ofte hos den fundet ret artige Sammenligninger og Forklaringer. Maar de eenstydige Ord opgives til Stilsretelse, maa Læren, det forstaaer sig, forend Disciplerne fridse til Udarbejdelsen, tale lidt over de valgte Ord, eller høre snart en, snart en anden Discipels Mening om Sammes Lighed og Ullighed, Nuancer og Skattringer. Desuden gør han vel i, naar Stilen er færdig, og de opgivne Ord ogsaa ere behandlede af vor ypperlige Sproggrundskær Sporon, at fortolke og gennemgaae hans Fortælling, for at gjøre sine Discipler opmærksomme paa hans Klinhed og Skarpsindighed i Begrebernes Bestemmelser, og den egne interessante Maade, hvorpaa han ved at behandle denne tilsynelædende torre Materie. Da hans Bog er sjeldan, ja slet ikke at fåa tilhørs her i Byen, vil jeg her benytte nogle Exempler, hvilke Disciplernes hjemme kunne have for Pinene og studere.

Ere. Hæder.

Ereestegn kaldes i vores Tider Ere; og Mand og Navne kaldes Eretekogn. Det kommer mig intet ved, thi jeg har med vojt Sprog at bestille, ikke med vore Daarligheder.

Ere er Hsiagtesse, grundet paa Fortjeneste. Maar man derfor bruger Talemaader, som udelukke Fortjenesker, da betyde de kun

det, vi kalde Hæflighed, som for Exempel t
denne Talemaade: man bør øre en fornem Mand.

Hæder er Eres Bevillingning, det er Uds
markelse, grundet paa Hsiagtesse. (Jeg vilde
sætte kloge Folks Hsiagtesse, om jeg ikke
var temmelig vis paa, at Daarer og Fantaster
ikke kan have Hsiagtesse for noget Menneske.)

Blot ved Ord, ja ved Tanker kan man
ære nogen; thi Ord og Tegn ere nok til at
tilkjendegive Hsiagtesse, og det er Ere for
en Mand, at alle tenke vel om ham. Men
Hæder seer især ved Handlinger.

Det er muligt, at en Mand kan være
æret, uden at vide det selv, endbøjsont han
kan altid vide, at han fortjener Ere. Men
han kan ikke være uvivende om, at han er
hædret.

Ere folger store og ødle Gjerninger nobs
vendigvis. Men Hæder kommer an på
Folks Velvillighed.

Hordi den sands Ere er de fleste Tider
misundt, især af dem, som ere fornsiede med
den falske: derfor er det, at en Mand kan
være æret, uden at være hædret. Og fordi
Vensteb, utidig Omhed, Økonomi, ofte
blande sig endog i kloge Folks Tænkemaade,
derfor bliver mangen Mand hædret, som ikke
er æret.

Griiffenfeld var i sin Tid baade
æret og hædret. Hans Ere vedvarer endo
nu; men intet Mindesmerke hædrer denne
store Mands Ghukommelse. Der er altsaa

Ære til uden Hæder. At der er Hæder til uden Ære, behøve vi ikke Historien til Vid til om.

Vid. Vittighed.

Vid er i vor Forstand det, hvorved vi indse det passelige ved en Ting; Vittighed det, hvorved vi forestille os des mangfoldige og forskellige deri.

Maar en Ær viser Vittighed, saa viser han de fleste Tider Mangel af Vid.

Thi endog ved at syge med de alvorligste Ting kan vises Vittighed; men ved intet er der Lejlighed til at vise mindre Vid.

Maar Vittighed har Letfindighed med sig, da opfinder den Galstaber; men styres den af Sindighed og Klogstab, da foder den øste befejlelse Ting.

Fordi der er saa mange, som gider lee, derfor er det en let Sag at være vittig. Og fordi det er saa let en Sag at være vittig, derfor vil baade unge og gamle Daarer have denne Røes.

Vid tier, naar Vittighed sladrer; deraf for synes Daarerne at være saa floge.

Og fordi Vid raader at skjule sig for den laade Vittighed; deraf føre disse Daarer saa ofte Orden alene.

Gjemme. Sørvere.

Man gjemmer for Tyve; man forvarer ogsaa for Venner.

En Ting er gjemt, som er i Laas og Lufte; men forvaret er den, naar den ikke ligger fri fra alle Uheld.

Mistanke og Frugt er ofte Aarsag i, at man gjemmer; Forsigtighed og Orden rægder altid at forvare.

Det er ondt at have Hælliesstab med dem, som gjemme Altting; det er og ondt at være hos dem, som forvare Intet.

Raadmundet. Habenmundet.

Habenmundet er den, som ublaafret Ulting, uden Betenkning, om det bør forties eller ikke; Raadmundet den, som giver sin Betenkning om Ultina, uden Bekymring om det passer eller ikke. Denne er nær det, man falder en Daare; hinndet, man falder en Ær.

En Habenmundet forteller det, han ikke burde sige; en Raadmundet ogsaa det, han ikke burde tenke.

En Habenmundet heles og foragtes; en Raadmundet heles og syges.

En Habenmundet taber ved sin Opsærel alle sine Venner; den Raadmundede taber sig tillige mange Fiender. Derfor har hin omisid en Hob forstilte Venner; denne mange hemmelige Fiender.

En los Tunge uden Vitterhed gør aabens mundet; Vitterhed uden Vid gør Faadmunder. Dersor ere unge Mennesser saa aabens mundede; thi de soæ en Noes i at tale vel; og halskloge Holt saa Faadmundede; thi de ville have Ord for at tanke vel.

Vanskelighed. Modstand. Hindring.

Formedelst Vanskelighed kan en Ting ikke seæ uden Hlid; formedelst Modstand, ikke uden Magt; formedelst Hindring ikke uden Klogstab; thi uden Hlid bliver Vanskeligheden til Hindring; og uden Klogstab, Hindringen til Modstand.

* * *

Boruden de foregaaende Øvros og Stik Øvelser gives endnu for Begynders og de mere Hvede adfællige, efter deres Fatteweue og Forstands Udvikling, passende Øvelser og Opgaver, hvorfaf jeg her i Korched vil ansære de vigtigste.

LIII.

Skriftilig Analyse af et Stykke i den danske Læsebog.

Anm: denne Øvelse er især nyttig for de første

Begyndere, som beraved varnet til mere Mægtighed, end ved den blotte muntlige Analyse.

LIV.

Tolkning af uegenlige eller sigtslige Ord i et opgivet Læsestykke.

Num: See Ann. Pag: 123!

LV.

Gesvarelse af dicterede Svørgsmaal over et Pensum i Grammatiken eller Læsebogen.

LVI.

Reals eller Sagregister til et beljends Afsnit af Læsebogen.

LVII.

Opstætinger, Regninger, Avertissementer og andre Foretaknings-Opsæter af det daglige Liv.

Anm: Fareren maa naturligvis først give dem Mænscbe hertil.

LIX.

Dagbøger.

Anm: Difte ere iundtledshed passende Opgaev i Skole-Huierne. Af de ældre Discipliner forberer man mere end hvad der er saa almindeligt i Barnenes Dagbøger; nemlig: den blotte Opregnelse af Dagens Tæsser, at de stobe op, klædte sig paa, spiste frokost, leste, spadserede o. s. v. Et lidet Vink til en videre Tendents gives her af en ypperlig Hørnebog af Prof: Jacobs i Cocha.

Den 1ate October. Sidste Gang i dets Klar har jeg været ude i Hagen, thi i Morgen reise vi ind til Lyven. Jeg har tagek Hjælde med den og med alle de Blomster, som Høsten lod tilvores. Det forekom mig, sem de alle talte til mig, og alle forstode mig. Jeg takkede dem, forbi de havde bloms-

kret saa fljent; jeg ønskede dem en blid Dag og næste Var en glad Opstandelse. Og at dog Vinteren allerede var forbi, og Horaaret vendte tilbage med sine Spirer og Blomster! Dog ogsaa Vinteren har fljorne Dage, og Hader sagde: man kan gjøre enhver Dag fljen, naar man selv er god.

Den 2de November. Min Fødselsdag, Min gode Fader var meget roet, da jeg i Morges kom ind til ham. Han omfavnedes mig og sagde: "Da man for tretten-Aar siden bragte mig dig, som et nyfødt Barn, ses jeg dig med et roet Hjerte i mine Arme, og bad Gud, at han vilde gjøre dig til en god og lykkelig Vorger i den Verden, hvori du nu var traade ind. Jeg haaber, at han har behørt mit Stuk. Du har ofte glædet mig; bliv ved at frygte Gud og gjøre hvad Her er, saa vil du blive lykkelig og tilfreds." Med difte Ord trykkede han mig til sit Øryg. Jeg falde ham om Hassen, græd, og takkede ham for al hans Godhed og Hjerlighed. Da jeg igjen kom op paa mit Kammer, mindtes jeg alt det Gode, jeg hylde min Fader. Mit Hjerte var fuldt af gode Horsætter. Maatte de dog aldrig forsvinde af min Hukommelse! Maatte dog min Villie være stærk nok til redeligen at iværksætte dem!

Hver Morgen vil jeg erindre diffe Horsætter og hver Aften sammenligne dem med det, jeg har gjort. Hvor glad vil jeg være, naar

min Regning ikke slaaer feil, naar Morgenens ikke behøver at fåmme sig ved Aftenen!

Jeg vil overvinde min Lyst til Absprengelse, der volder mig saa mange Fortrædeligheder; jeg vil være mere opmærksom paa mit Arbeide og ikke mere opstætte noget. Opsettelse, siger min Fader, er en Eve, som stjæller Tiden kort; men bestemt Arbeide gør Sindet glad. Det har jeg mangen Gang erfaret.

Jeg vil herefter være froligere mod mit Broder. Jeg elsker ham saa høit, og dog kan en ubetydelig Event i mellem os ofte blive saa alvorlig! Er jeg ikke endog blevet fortredelig paa min Fader, naar han besalede mig Noget, som det, ogsaa udes hans Befaling, var min Pligt at gøre? Det skal aldrig mere ske! Ogsaa mod andre Mennesker vil jeg være mere frolig og forkommen. Det er den første Glæde, at kunne glæde andre, siger min Fader.

Jeg vil ikke sætte min Lykke i at tilfredsstille et Ønske, der saa hastigen opstiger i hjertet og raver saa fort. Har jeg ikke ofte erfaret, at Ting, som jeg heftig attræede, blev ligegyldige, naar jeg sik dem i Eje? Det vil jeg altid tænke paa, naar jeg satter en heftig Attræae til Noget. Der gives kun et Ønske, siger min Fader, til hvilket vi måge sætte Lid; det: sidste at vorde bedre Mennesker.

Oste vil jeg tænke paa Gud og paa min Moder, der er hos Gud og venter at samles med sine Børn. Jeg vil tænke paa mit Faders Kjærlighed, der bedrøves over mins

Heil og glæder sig over enhver god Tjenstab, han finder hos mig. Jeg vil tænke paa alle de store og gode Mennesker, om hvilke min Fader har fortalt mig; ikun ved at beherstsig selv bleve de store og gode.

Den 5te November. Min Fader sagde i Dag: Et fornæret Ansigt er et sunnelt Vidsel til at gjøre andre Mennesker fornædiede. Den Venlighed, hvormed man giver en Almisse, er mere værd end Almissen selv. Thi denne afhjælper kun for et Hieblik den Fattiges Nød; men hin beholder han længe i Erindring. Den er et Vidnesbyrd om, at vi give med Velvillie, ikke med Foragt, eller for at slippe los fra den Nodlidende. Et Tjenesteyrde gør tusinde Gange meer for et venligt Ansigt end for sin hele Lon. Ikun Mennesket kan ses venligt ud; dersor drager ogsaa et venligt Blis det ene Menneske til det andet.

Den 7de Marts. I Dag er det vor Moders 70djelelsdag. Vor Fader fortalte os meget om hende og hendes Livs sidste Hieblikke. Ah! hvorfor maatte du saa tidlig forlade os, du o! da fromme Moder! Hvormeget vilde vi elsket din, om du endnu var hos os, hvor vi bi glæde dig ved Hjælp og Lydighed! Men du er allerede i de Sålyes Boliger;

du stuer ned paa os, og dit Moderhjerte glæder sig, naar vi gjøre noget Godt. Aldrig skal jeg glemme, at du paa dit Sygeleie tog mig paa Armen og bad Gud, at jeg mante vorde et godt Menneske, eller dse tidlig. See, jeg lover dig at leve saaledes, som om jeg hvert Djeblit skulde dse. Jeg vil bevare et reent Hjerte, at jeg ikke behover at frygte for Doden, at jeg engang maa samles med dig og kunne sige: Moder, din Bon er hørt her er din Son!

Den 5te Mai. Den største Deel af denne flønne Føraarsdag vare vi i Haugen. Vor Fader var meget vel tilfreds med os, og hans Tilsfredshed forsøgede vor.

Blandt andet sagde han: hvo der gaaer forbi en Rose, glæder sig over dens Skjonshed og Bellugt. Men endnu mere fornøier Synet af gode Mennesker os. Rosen visner og efterlader intet Spor, men gode Menneskers Handlinger virke paa kommende Tidsaldere; lange efter deres Død er deres Mindes os lærerigt og glædeligt.

LIX.

Efterretninger om Tildragelser og Begivenheder, som Disciplerne selv have oplevet.

Anm: Der findræsser ofte i enhver Brev, ja i Skolen selv Begivenheder; f. Ex: en offentlig Festlighed, en Skolehøjtid m: m:, som kan give Stof til deslige Efterretninger eller Beskrivelser.

LX.

B r e v e .

Anm: De første Brevé maae være Svat paa et Brev, man har dicteret Disciplernes. Siden kunde man lade dem veksle Breve indbyrdes. Læreren opgivie helst Stosset der til. Kun ingen almindelige moraliske Detrægtninger! Ved denne Lejlighed maa Disciplerne oglaa għores bekjendre med Kurialia, Brevets yore Form, Forsegling o. s. v.

LXI.

Oversættelse.

Anm: Et Oversættning fra fremmede Sprog, som Stiløvelse i Modersmalet, er af forskellig Nutte, har Erfaring overbevist mig om; hun maa Oversættelsen være saa tro som muligt. "En tro Oversætter, siger Hector Voje i en Anmerkning til hans danske Oversættelse af Meiners's Anweisungen für Hünlinge zum eigenen Arbeiten, o. s. v.,") giver, saavidt Sproget tillader, Ord for Ord og Periode for Periode: hun maa den Autor, der oversettes, ogsaa være denne Uimage verd. Det maa være en clæssic Autor, der selv var emærkom paa Ordene, paa Ordenes Stilling og Periodernes Dannelsse. En ung Oversætter kan ved dette Arbeide lære oversmaade meget."

LXII.

Beskrivelser.

Anm: Læreren opgive i Begyndelsen bekjendte

^{*)} Denne lille nyttige Bog, der har vundet ved at falde i en saa skarpsindig og sagkudig Oversætters Hender, var det at ønske, at vores studerende Ynglinge vilde anstaa sig, læse og studere.

og simple Gjenstande, der skulle beskrives; f. Ex: Skolebygningen, Disciplernes hjem, en bekjendt Kirke, en Have, en simpel Maastine, &c. s. v.

LXIII.

Reisebeskrivelser.

Anm: Hvis en eller anden af Disciplerne gjør korte Touret eller Reiser i Ferierne, kunde det være en passende Stiløvelse at lade ham beskrive samme; at fortælle de Hændelser, Markværdigheder, o. s. v., der mødte.

Den geographiske Undervisning kan også have Nutte af, at man lader Disciplerne forfatte opdigtede Reisebeskrivelser over Lande, der ere dem bekjendte. Læreren opgiver Kurser og angiver Kilderne til Esterretningerne om Markværdighederne.

LXIV.

Charakterstildringer.

Anm: Lette Charakterstildringer er et ypperligt Middel til at stjerpe Jagtagelsesaunden hos unge Mennesker.

"I Begyndelsen valge man, siger Ge-

biske, saadanne Charakterer, hvis Ytringer og Egenheder falde sterk i hinene, og hvis Haatzaels og Kremfiling endnu ikke forudsatte en Hordiabed af Jagthogelskaanden, der overstuer de unadommelige Kræfter. Stoffet til de første Ævter heri maa være taget af Unadommens Kreds. Man lade si: Egi gjøre Udtast til en Charakterregning af en fittig, setelig, besseden Yngling, eller omvende: af en Nordentlig, Horsengelig, Gladsfroe, Trætceler, Coenfinkla o. s. v. Naturlighis vil Deanineen i Begyndelsen høft og her vorde unaturlig og oversædtil, og Kolorten egen og broget. Men Tilsfælde er her det samme som med Kunstneren. Forsat Øvelse vil inden fort Lid forbedre og forskynde baade Legning og Kolort.

Hvis Læreren findum fundum forelæste sine Discipler et godt Monster, vilde det nok vore af wegen Nutte. Havde vi kun flere gode Originalarbejder i dette Tag! Theophrast's Charakterstilderinger have vi paa dansk (b. st oversatte i Minerva troet jeg), men mange af dem passer ikke ganske til vores Tider.

LXV.

Historiske Themata.

Ann: Stoffet maa, som Gedike anmerker, være taget af en Disciplerne betjende historisk

Slegion. Man lade dem snart fortælle udforslig en vis stor Begeivenhed, snart udkaste Charaktertrækene af en hersmt Mand; man lade dem skrive Breve i en eller anden historisk Persons Navn; man lade dem dialogisere Facta o. s. v.

At forfatte Levnets Vessrivelser af berømte Mand, figer Voje, er en vottig Stilpræelse: kun maae de ikke opstrijves strax efterat de ere læst hos andre Forfattere, da ellers formegent af disse Forfatteres Ord og Stil henger i Lukommelsen, og bruges istedet for selv at opfinde.

I Forstningen opgive Læreren Tankegangen med saa Ord, see Side 126!

LXVI.

Naturstildringer.

Ann: Om dette Slags Stilpræelse figer den tituwnte Skolemand: "Skildringer af behagelige eller skækkelige Naturscener ere ligeledes en meget passende Gjenstand for Øvelse i Stilen for den mere dannede Yngling. Her vil han rigtig nok allermindst være original; her vil han helst sammensætte sit Arbeide af Nemminiseuzer. Men Læreren erholder derved ogsaa desto mere Lejlighed til at lede Disciplen til selv at tagtage Naturens rigtige Afvæslinger, og til at forebygge deels den slove

Galesteshed, hvormed saa mange Menneske
betragte endog de skønneste og høieste Natures
scener, deels det affecterte Følelse, deels den
Vane ikke at beskue Naturen med egen Øine,
men blot igjennem et laant Glas."

LXVII.

Udtog af fortællende eller ræsonerende Skribenter.

Ann: Om dette Slags Stilovalsser siger Metz
uers i hans evenstor omtalte Bog: "Blandt
alle de Dovelser, som kan anbefales Begynders
at skrive og tanke, har jeg ingen fundet
saal lettet og enavlige, som sammenhængende
og prævende Udtog af fortællende, men ikke
af ræsonerende Skribenter, der ere Monstrene
saavel i Køredraget som i Maaden at resonere.
Disse Udtog har først den store Fordel, at
man kan gjøre dem paa egen Haand, uden
Lærer og fremmet Hjælp, i det man steds
har Skribenten for sig som Monster. En
anden endnu større Fordel ved denne Øvelse
er den, at man læser langt ovnmærksommere,
og tænker med større Anstrengelse fort i Sel-
skab med Skribenten, naar man vil gjøre et
lyst og flernefuldt Udtog af ham, samle hørig-
hæ, ainddrive og completere ham, hvor man
kan. Ved saadanne Udtogs Udarbejdelse over-
man sig derfor ikke alene i den Konst at skrive,

men ogsaa i at læse og tanke. Saolange man
læser eller expererer en Skribent for at drøfte
ham, antager man hans Tanke, og Skrives-
maade; og expererer man flere store Skribens-
ter i et fort, saa beholder man noget særegent
af enhver, og beraf faaer man til sidst en eien-
dommelig Maade at tanke og skrive paa, som
udmærker ethvert originalt Hoved. De Boger
eller Afhandlinger, man faaedes velger og
foreslaaer til saadanne Øvelser, maas, saavidt
muligt, passe til den Unge's Kræfter, Studie-
tinger og tilkommede Bestemmelse."

Cornelius Nepos har jeg i den særde-
Sole fundet sædeles passende til dette Brug.

LXVIII.

Fortælling af Fabelen i et Drama.

Ann: Har Disciplerne enten set opføre eller
lest, van egen Haand eller med Læreren, et
dramatisk Stykke, er det en saare gavnlig
Stilosovle at lade dem fortælle Sammes Ho-
vedindhold, eller Fabel.

LXIX.

Kritiker over prosaiske eller poetiske
Stykker.

Anm: Denne Stiloversigt er passende i øverste Classe. Daar man har gjennemgaet Maahbels forhen anpriste Bog om den danske Stil, eller paa anden Maade gjort Disciplerne bekjendte med de almindeligste Østhetikens Grundsatninger, lade man dem kritisere et poetisk eller prosaisk Stykke, forklare dets Økjansheder saa vel som dets Heil.

LXX.

T a l e r .

Anm: Den Methode, som Gedike herved brugte i det Friedrichwerderse Gymnasium, viser jeg er følgeværdig. "Hver Uge, siger han, undertiden ogsaa hver 14 Dag, træffer Touren en af Disciplerne, saa at Enhver kun een Gang om uaret faaer denne Stiloversigt, og altsaa har desto længere Tid til at forberede sig, og at udarbeide, forinden Touren kommer til ham, sin Tale med al Betanksomhed. Thematz valger Enhver sig selv; men gør det bekjendt ved at fremlagge eller opførte en Geddel i Classen, paadet at enhver

af hans Meddiscipler kan have Lærlighed ogsaa at tanke eller læse over Touret, og altsaa være betruet paa sin Kritik. Thi strax, noar den unge Taler har holdt sin Tale, opfordrer jeg snart een, snart en ander i Classen til at offlæg sin Dom over Touret, Udryk, Deklamation og Aktion. Taleren kan da, om han vil, forsvare sig mod sine Meddisciplers Kritik, den jeg da til Slutninga selv enten bekræfter, eller berigtiger, eller videre udforer."

LXXI.

Moralske Opsatser.

Anm: Flere erfarte Skolemand ere enige i at de iae Æmner maae opgives sjeldent, fordi de saa let lede til et tomt Ordgydere. Thematz, sioer Ni:meyer, bør være tydviduet eller bestemt; dog for Alting ei saa almindeligt, at man kunde Frise en Bog derover; f: Ex: Dydens Fortrinlighed, om Raadsforheden, om Kriøen o. s. v.; men vel: er det undertiden tilladt at vine et Dyr? Kan Kloakkab bestaae med Ærlighed? Larlingen vælge stundum selv Thematz; man seer da hvorhen hans Tilbisielighed fører ham, eller hvilken Tone, der maatte være ham den naturligste."

LXXII.

Diskiplernes skriftilige Bedømmelse og
Correcione af hverandres Arbeider.

Ann: Denne Øvesse, der også er anbefalet i Undervisnings-Planen for de lærde Skoler, er af fortrinlig Nutte både for Stilens Re-
cenent og for dens Forfatter. Se Anmerk-
ningen Side 112! Bedømmelserne maae,
førend de blive forelæst, gives Læseren til
Novisen, og han løbsager dem da med sine
Anmerkninger og Berigtigelser.

* * *

Hvad Lærenes Correctur af Stilsves-
serne angaaer, funde vel mange ypperlige
Vink af erfarene og klogs Skolemand her
angives; men da Ingen blandt alle mig bekendte
nyere Forfattere, der have behørt denne Ma-
terie, overgaaet gamle Quintilian, vil
jeg afflytte de Negler, han i denne Henseende
giver. Jeg vil efter Gedikes Sammendrag-
ning i hans Gedanken über deutsche Sprach-
und Stilsübungen auf Schulen, anføre Samme-
t Grundspørgsel; thi da vilde tage ved Øver-
fattelsen; vel sendt, de ere da altsaa kun for
den stenderte Lærer; men han vil ikke få samme

sig ved at lære af en Quintilian; han vil
meget mere være glad ved stedse at have denne
ærverdige Lærefaders Negler for hinene.

(Quintil: II 2 og 4.) In laudandis
discipulorum dictiōnibus p̄ceptōr nec malig-
nus sit, nee effusus, quia res altera tedium
laboris, altera secularem parit. In emen-
dando, quae corrīgenda erunt, non aerbus
minim. que centumhūsus: nam id quidem
multos a proposito studendi fugat, quod qui-
dem sic objurgant quāsi oderint. — In pueris
oratio perfecta nec exīgi nec spērati potest;
melior autem est indeoles latā gererolique
conatus, et vel plura justo concipiens inte-
rim spiritus. Nec umquam me in his di-
scēntis annis offendat si quid superfuerit. — *)
Audeat hec artis plura, et inveniat, et inventis
gaudent, sicut licet illa non sat siccā et
severā. Facile remedium est ubertatis; ste-
rilia nullo labore vincentur. Materiam
esse primum volo vel abundantiorē atque
ultra quam oporteat fusam. Multum inde
decocvent anni, multum ratio limabit, ali-
quid velut ulu ipso deterstur, sit modo unde
excidi possit, et quod exscalpi — Quapropter
in primis evitendus, et in pueris p̄cipue,
magister oridus — Ingenia puerorum nimia
interim ementationis severitate deficiunt; nam
et despantan et dolent, et novissime oderunt,

*) Volo esse in juvene, quod amputem, siger
Cicero.

et, quod maxime nocet, dum omnia timent,
nihil conantur. Incundus ergo tuum maxime
debet esse praeceptor, ut remedia, quæ ali-
oquin natacia sunt aspera, molli manu leni-
antur laudare aliquam, ferre quadam, mu-
tare etiam, redditu cur iō fiat ratione, illu-
minare interponendo aliquid sui. At si tam
negligens ei filius fuerit, ut emendationem
non recipiat, expertus sum prodille, quo-
ties eandem materialia scribere de integro
juberem: posse enim eum adhuc me-
lius: quatenus nullo magis studio quam
sp: gaudent. Alter autem alia ætas emen-
danda est, et pro modo virium et exigen-
dum opus et corrigendum. Solebam ego
dicere pueris, aliquid ausis licentius aut
letius, laudare illud me adhuc; ven-
turum tempus quo idem non per-
mitterem. Ita et ingenio gaudebant et
judicia non fallebantur.

E n t f e i l .

Side 39, Line 6, stater: Plumes, los: Plum.

47,	1,	—	gnister,	—	gnistrer.
91,	8,	—	Tittel,	—	Titel.
124,	22,	—	Concert,	—	Cencert.
174,	7,	—	LIX,	—	LVIII,